

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vesuviano Incendio, Et De Terraemotu Calabriae, Nuntius

Recupito, Giulio Cesare

Romae, 1644

Ad Eminentissimum, Ac Reverendissimum S. R. E. Cardinalem Barberinum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12857

AD EMINENTISSIMUM,

AC REVERENDISSIMUM

S. R. E. Cardinalem

BARBERINUM.

IVLII CÆSARIS RECVPITI,

è Societate IESV.

De nouo in uniuersa Calabria terremotu

congeminatus nunciis.

DESTINAT sibi noua calamitas cruentatum semel Vesuij cœdibus calamumy congeminato nuncio; dum clades congeminatur. Deuouet etiam sibi, Franciscæ Cardinalis Amplissimæ, nomen illud tuum, quod claritatem auxit incendio, ac fama flammam nobilitauit. Eruptio illa Vesuniãna quasdam clades peperit, quasdam prænunciãuit. Infortunium illud appellaueram; sed infortuniorum vaticinatio fuit. Incendium præferebat: sed portentosus erat cometa, ex editissima aëris

1711

P 4

regio-

regione, oppidorum, vrbiū, prouinciarum stragem, paucis post annis, veluti cauda tracturus. Frigor ille inter prodigia recensendus, qui diffitas quoque regiones exterruit, cœli sonuit veluti classicum, quo toti Neapolitano regno bellum indicebatur. Terræ motus ij, quibus quatuor, vel quinque oppida corruerunt, parua velitationes erant, maiorum prælusiones certaminum, & prima quædam tentamenta pugnandi. Pronunciaueram absolutam planè tragediam, ac reductum scenæ siparium: sed luctus in lauratus ex integro, quæque malorum extrema videbantur cadentium, exordia fuere nascentium. Denique multò acrius, ac vehementius Vesuuiani incendij cineres recaluere. Rem ità contigisse, vt subijciam, ex auctoribus fide dignis comperitum. Dies intereurrebat Martij mensis vigesimus septimus, qui in Sabbatum inciderat, nobilem à palmis appellationem fortitum: ne palmæ sine cœdibus forent, mox finestandum. Hora data iam erat prima supra vigesimam, Sole ad occasum vergente, quasi luctuosum spectaculum auersaturo: cum terra repente mota Calabriam tum citeriorem, tum vltiorem, celeberrimas Neapolitani Regni Prouincias, quæ concussit, quæ diruit: Messana Vrbe finitima, è damno non exempta, Neapoli non è metu. Nulla mali tam ingentis præsenso, ante animaduerso exitio, quàm periculo. Terræ motus nomen vnicum, sed pernicie multiplex, non vno tenore stragem edidit: sed alicubi sauius, clementius alibi diuina, credo, dextera moderatrice, & veluti circumducente cladem. Hanc in primis passa Consentia, Calabriae citerioris caput, altera regij magistratus sedes, vrbs nobilitate ciuium, & antiquitate per celebris; ostentans insignia septem collium; quod in totidem videbatur locata cum oppidorum corona, quodam veluti iusu naturæ Romam paruulam effingere conitantis, duplici flumine Crate, & Busento vnus Tyberis vices implentibus. Magnificentius hic grassata calamitas multa domus diruta, quassata omnes. Duæ castri turres planè solo æquata. Quatuor assurgebant muralibus in fastigio pinnis distinctæ, siue ad spectaculum, siue ad munimen. Nunc vnà vix superest. Nam duabus terræ motu deiectis, tertia superiore anno fulmine icta deciderat. Strauere

Leander. Albert. descript. Ital. in 7. regione. Henri. ci. Barch. in descript. Regni.

uere, sine vllō tormento bellico, turres tres fragores duo, cœli alter, terræ alter, in vnus arcis ruinam cœlo, terraq; quasi inito foedere, conspirantibus. Neque multò minor in palatio regio iactura. Quod olim Proregum Hispanorum regia, cum Galli Neapolim obtinerent, nunc nihil admirandum retinet, præter lapidum firmam, quassosque parietes: vt damnata videatur ad supplicium domus, in qua ceteri damnabantur. Neque aut templa fuere immunia, aut tutiora, cœnobîa. Turris, Christiano ritu, regia munificentia, ad ingentis tympani loculamentum extracta, Archiepiscopalis templi ornamentum, supra ædem sacram decubuit, alamq; disiecit. Duo præterea Patrum Franciscanorum cœnobîa, corruerunt, vt ne ipsis quidem reorum asyis vlla fuerit in hac clade securitas. Collegium Societatis Iesu occupauit ruinam, quam non multò post vetustas tulisset: tribus tamen cubiculis, quæ firmiora erant adhuc stantibus, sed rimosis. Quod vitium in alijs etiam apparet ædibus: quæ terræ motui superstites solo, parietibus, lacunaribus diffisis, per immanes hiatus perspicuè casum minantur. Ità in ædificia vrbis seuitum, sed indultum ciuibus. Habuit hæc suum ruina spatium; & terremotus, initio lentior monuit incolas, vt in apertas planities, atque in loca tutiora profugerent. Vigin-ti circiter oppressi periere (numerus in tanta eius vrbis celebritate perexiguus) quibus fortasse aut segnis ætas, aut ægra valetudo pedum celeritate inihibuit, malo præcurrente remedia. Vni tamen fuga mortem, aut maturauit, aut intulit. Mercator, cum ad officinæ fores nescio quid negotij perageret, ac terræ motu obstrepente, in ampliorem se plateam quanta maxima poterat celeritate proriperet, in deciduum parietem incidit: ac magnificarum ædium ruinis elisus splendide occubuit, in columi tectulo, vnde prodierat. Futurus documento mortalibus, frustra nos mortem effugere: quæ, dum relinqui putatur à tergo, obuiam se commouit à fronte. Hunc lethi fuga ad lethum impulit: alteri pietas memorandum posteris exitum dedit. Barbara Telefia, clari generis scemina, primo terræ strepitu territa, conuulsa domus egressa limen se in tutum eduxerat. Sed mox, vt animum recepit ex metu, mente in subijt filii, inter mortis fau-

ces

*Henrich.
Bacchi in des-
script. Regni.*

90
ces desertus, cui per aetatem nec consilium, nec vires sup-
petebant ad fugam. Hac memoria sui immemor, per sa-
xa, per pericula, per ruinas, eò interrita redijt, vnde pauens
profugerat: fortius quidquid accidisset latúra, si cum charis-
simo pignore communem vitæ, mortisque aleam subijisset.
Verùm, dum mater puero inconsultius consulit, quàm res
poscebat, improviso tecti delapsu in mutuo complexu vter-
que perijt: suffocata etiam prole, quàm mulier nondum
enixa conceperat. Quatuor sanè in vnico euentu portenta.
Barbaram peremit pietas. Vnius quæ sita incolumitas tria
capita extinxit. Vni mors obtigit ante vitam. Huic vte-
rus euasit in tumulum. In scholis etiam, quas vocant pias,
tres aut quatuor pueri occubere, qui inter ipsa ætatis pri-
mordia, cum prima legendi rudimenta discerent, extrema
pati didicerunt: inter elementa Grammaticæ, duriore hausti
elemento. Patres tamen, qui tam pio vacabant operi, om-
nes integri, illasque. Consimilis Dei providentiæ in patri-
bus nostræ Societatis eluxit. Nam ij omnes, quorum cubi-
cula conciderunt, foras prodierant: eorum, qui intus ade-
rant, cubicula subsistere. Inter hos ille, qui hoc anno in
Archiepiscopali templo summa cum laude concionabatur,
cum ad insequentis diei concionem totus incumberet, ter-
ramotu ab ea cura diuulsus, aliò caput cogitationem, ac
pedem auertere. Mirum dictu quacunque ille gradum fe-
cisset, illico parietes, tecta, scilicet relicta à tergo ruebant;
quasi tantummodò expectaretur ad horum ruinam aliena in-
columitas. Diceres continuissè se illa tantisper, ac veluti
timuisse ne læderent. Magister exijs vnus, qui Grammati-
cam in eo collegio docebat, terramotu exaudito, discipu-
los præiuit ad fugam. Interuallum datum, vt omnes pedem
efferrent. Cum ad ianuam accurrerent, ædificij pars ante
fugientium oculos corruens fores obstruxit. Territi regredi,
ac referre cursum vnde diffugerant. Sed inter eundem, ex
altera parte, primò superstantis cubiculum, mox etiam scho-
la vacua cecidit. Occluso vndique exitu, nullus iam supere-
rat transugio locus; perdurante adhuc terramotu, atque
identidem ingrauescente: ita vt consistere non possent, pro-
gredi non auderent. His vndique circumscripti periculis, dum

ex

ex omni parte fugam adornant, ex omni etiam ruinarum
 obiecta intercluduntur, animaduertit magister subiacentem
 schalæ adhuc integræ angustissimum fornicem: qui, submis-
 sis ingredientium ceruicibus, quatuor aut quinque vix ca-
 peret. Eo ipse se celerrimè contulit: quodque incredibile
 videbatur, viginti discipulos (nam forte cæteros ad suum
 quemque pagum dimiserat) in eundem angulum sibi hæren-
 tes intrusit. Testis hinc, inde, alijs ruentibus, alijs nutan-
 tibus, & iam iam incumbentibus ad ruinam, mentis inopes
 pueri flere, conclamare, magistri opem deposcere, conge-
 minatis his vocibus, perimus, pater, perimus. Iam exci-
 tatus collisione, casuque lapidum puluis vsu oculorum
 abstulerat: nec quâ euadi posset vlla ex parte apparebat: cum
 fortè audita vox magistri alterius eum, qui delitescibat, qua-
 si extinctum flebiliter appellantis. Ille in circumfusa caligi-
 ne eò gradum direxit, vndè sonus accipiebatur: ac per ag-
 gestos obices, & saxa vndique collabentia, non tam ambu-
 lando, quàm reptando, tandem ad plateam erupit, pulueru-
 lentus, ac semiuuius. Mox sequaces pueros, voce, manu,
 ope eodem perduxit integros, sospitesque: ne vno quidem
 vel mutilato, vel læso. Hæc ita narraui, vt ab eodem ac-
 cepi, minutius quidem, quia vera, & comperta: Dei numi-
 ne non parum prodente se vel in paruis. Non minor in al-
 terius incolumitate admiratio. Nam, dum Philosophiæ ma-
 gistro, & schola corruit, & cubiculum, ipse vtrique calami-
 tati subducitur. Enimuerò mane discipuli vacationem, à
 vespertina lectione poposcerant, magister annuerat, idque
 præter morem, non sine diuino iutu. Quippe gymnasium
 eo temporis articulo cecidit, quo nemo elabi potuisset; schal-
 lis etiam, quâ effugiendum fuerat, repente diffractis. Ità il-
 le, dum suo se, ac discipulorum otio indulgisse putauerat, in-
 dulserat vitæ; vacaturus à labore, vt vacaret à funere. Idem
 inopinatè accitus ad templum, paulò post delapso cubiculo,
 vndè discesserat, lethum felicius effugit ignarus, quàm si
 prænosset. Cæterum cordatè hic, cum ad ruinosi templi fo-
 res terræ motus initia præsensisset, nihil moratus ad plateam
 euasit: vbi multos reperit lymphatis similes, & iam con-
 sternatos in fugam: qui, sacerdote conspecto, noxarum so-
 lutio-

lucionem lamentabili voce, nec sine lachrymis, petiere.
 Ille aliena magis memor salutis, quam sua, singulis culpa
 raptim audita (quod in rebus extremis licet) singulos etiam
 occysimè ab omnibus expiavit. Ita brevissimo temporis
 spatio centum circiter confessiones excepit. Quod alij Pa-
 tres inter fugam pariter præstitere: quasi Parthorum morè fu-
 giendo bellarent. Profectò vnus terræ tremor cunctis tre-
 morem incusserat: atque inter allisiones lapidum, corda
 faxea scindebantur. Angebat terrorem horribilis ex imo
 boatus, subinde quidem atrocior, sed vno ductus spiritu per
 quadrantem (tamdiu enim prima hæc terræ iactatio tenuit:)
 tempus tantæ stragi perbreue, vni terræ motui longissimum.
 Ingeriebantur oculis puluereæ & ruinis elata nubes, quæ se-
 reno celo, diem obtexerant: ita vt non iuuare, non vide-
 re quemquam liceret. quod in immani alio terræ motu, sub
 Traiani imperio, contigisse testatur Dio. Exaudiebantur
 dissonæ voces hinc expectare, hinc ire iubentium, & fugien-
 tes ipsa quoque festinatio morabatur. Feriebat etiam aures
 ædium vnde quaque cadentium fragor, qui terræ motui ad-
 strepebat: & puerorum vagitus, ciulatus mulierum, viro-
 rum clamor timoris index, ac doloris omnia latè loca com-
 pleuerat. Sed breui fuga ciuium solitudinem vrbi fecit.
 Itum est ad campos, extra pomœrium, prope urbem: ibique
 per noctatum sub dio: vt cælum spectare cogentur, quos
 tellus expulerat. Planiitiem, ad quam quasi dato signo aduo-
 lauere, Paradisum vocitant: magnifica sanè appellatione, &
 ea ipsa ciues alliciente; vt eò se reciperent à gehennæ ter-
 roribus, quos in vrbe reliquerant. Eui uero Paradisi tunc
 simulachrum quoddam exhibuit, cum nihil ibi nisi preces,
 imploratio numinis, scelerum detestatio, suspiria, lachry-
 mæ, Christianæ delicia. Nam cum eò ciues, vt dictum est,
 ac Societatis Patres vndique confluxissent, à vigesima pri-
 ma hora ad noctem vsque dimidiam nox confessione eluen-
 dis vacatum. Profectò nox illa diuinæ plus lucis attulit, quàm
 multi Soles. Campus in templum mutatus, quando tem-
 pla iam in campos abierant. Illud etiam scitu dignum, quod
 cum summi iuxta, atque imi, pueri, senes, mulieres, viri ter-
 ræ damna metuerent, cœli iniurijs paterent, lignea veluti
 tento-

*Dio in Tra-
 iano.*

tentoriola (Barracchas appellant) mira celeritate struxere; delecto à viris primoribus loco nostris Patribus propinquiore, quò promptius esset ad confessionem perfugium. Crederes omnes ad militiam adscitos, castra ibi metatos, bellum inferis indixisse. Neque, si quis obfirmatior fuisset in scelere, excitamenta ea nocte desuere ad pietatem. Viginti quatuor terræ motus identidem numerati, quasi ferali sonitu diè iræ furiales horæ distinguerent. Ita nox inter terræ fremitus, pauoremque mortalium transacta lamentis, clamoribus, precibus. Ut illuxit, stragem dies ostendit, quam nox, vmbraque cælauerant. Commouit omnium animos miserabilis patriæ vrbs aspectus, in qua viduata iam ciuibus nihil aspicerent, præter fragmina lapidum & dirutas, aut semirutas ædium potiùs vmbra, quàm ædes. Iacebant alta palatia: & tot seculorum labores vnus dies pœne momento consumpserat. Ne hora quidem interfuit inter urbem celeberrimã, & nullam. Ita non hominum solùm, sed urbium quoque funera destinantur. Nunc quando, quæ supersunt domus ruinarum nunciæ, rimarum plenæ, vacuæ adhuc sunt, & inhospitales, urbem ciues ad opportuniorẽ situm traducere, ac denuo extruere meditabantur, reuicturam fortasse, viuaciùs ex interitu. Iam dominicus ille dies affulserat, qui Christi triumpho, & sacratum distributione palmarum Christianis solet esse lætissimus. Sed quis festiuè palmas potuisset accipere, victoriæ insignia, inter tot magnas iacturas, & maiora pericula. Tamen deposcente populo, annuente Archiepiscopo, ara nostrum prope tentorium confestim erecta: ibique non eo solùm, sed cæteris quoque hebdomadæ sanctioris diebus sacra rite peracta: pompa quidem, vt ferebat necessitas, incultiore; sed inter Christi Domini inferias, ad lachrymas, luctumque cultissima. Non vnquam sacri maiore pietatis sensu traducti dies. Supplicationes & frequentius obitæ, & ardentius. Emicuit in hoc Patrum Cappucinatorum ardor, agmen ducentium, & se loris acerrimè verberantium, cruentato tergo, quasi firmum cum Deo fœdus eo sanguine sancirerur. Sequebantur puellæ deiectis oculis, laceris genis, effuso capillamento, veluti crinium soluta lege, qua neciebantur, vt necerent. Excipiebat has turba-

mulie-

mulierum : quarum alia pugnæ ora tundeant, lamentabili edito sonitu, quo præfixæ mortuos deslere solent: alia etiam, robore plusquam femineo, spinis, clavis, cultris se asperimè lancinabant. Nec viri deerant, qui aculeatis se flagris discruciant, partim saccis induti, partim resperfi cinere; supplicia de se ipsi sumpturi, quæ Numinis ira deposceret. Antiquam eò ab Assyrijs traductam Niniuen credidisses, ad saluberrimas lachrymas non Ionæ, sed terræ clamoribus excitatam. Hæc non modò inter iuctuosæ hebdomadæ tenebras, sed in luce etiam Paschatis spectacula exhibita: ut vel ipsum lætitiæ diem tanta calamitas funestaret. Accesserat ad doloris cumulum fames, ditissima in opum carnificina. Nam ex vicinis oppidis plurimi, qui bonorum omnium iacturam fecerant, confugere coacti ad urbem, seu veriùs ad campos, ad quos asportata vrbs videbatur. His, religiosorum Patrum industria, ditiorum liberalitate, commeatus ad victum suppeditati: ne conficeret in eolumitas, quibus ruinæ pepercerant. Hæc ferme mihi de vrbe Consentia luculentissimi testes, qui interfuere narrarunt. Sed nescio quo pacto terræ motus in vrbe quodammodò se gessit: vrbanus, larium magis exitio, quàm hominum: in oppida vires totas, ac furorem effudit. Nam Consentia terræ motus principio mitior per interualla desæuijt, vniuersam stragem triplici succussione partitus: in locis verò finitimis castella tunc desiere, cum cœpit, An quia in his minùs firma ædificia primus terræ assultus deiecit? An quia, Consentia ad montis radices locata, oppida editiorem partem occupant collium, prona magis ad præcipitium, & casum. Quidquid id fuerit, Altilia, Belsitum, Aprilianum, Figlinum, Mottæ duæ, Dominici duo, S. Pearus, S. Stephanus, S. Hippolitus, S. Benedictus, Cellaria, Pedacium, Petra ficta, Spezzanum duplex, Mangonum, Paternum, Zompanum, Carpenzanum, Roblanum citiùs periire, quàm narro. Spatium, quod satis fuit ruinæ, pœnè commemorationi non sufficit. Cæteri vrbis pagi, qui octoginta quinque in iisdem collibus numerabantur, magna ex parte diruti: tantummodò non deleti. Ingens in his mortalium strages, malo velociore quàm fuga. In oppido Roblano, quod olim Caroli V. hospitio, nunc

multi-

multitudine incolarum pœnè urbem æmulabatur, cui sube-
 rat, viginti supra octingentos exincti, saucij octoginta. In-
 ter hos Episcopi Umbriaticensis ex fratre nepos, parente,
 dobus fratribus, consanguineis plurimis, maiore bonorum
 parte deperdita, superest tantum ad lachrymas, Multi in
 ædibus sacris enecti reperere ibidem lethum, ac tumulum
 quasi pompam inferiarum ferente, non expectantre satio. Ea-
 dem pœne vastitas ad alias eiusdem prouinciæ vrbes, & op-
 pida latius peruagata. Terinq̄ altera pars deiecta, altera in-
 tacta: aduersa, & prospera velut ex æquo partiente fortuna.
 Iniquiorem illa præbuisse se ciuibus, si cum terremoto ef-
 fugerent, in incendium incurrisent. Nam domicilia in cã-
 po è tabulatis conflata ignis fortuito indeptus magna ex par-
 te combussit: ne lignea vrbs felicior foret, quàm saxea. Pul-
 uerietiam tormentario applicitus, e sclopis contra latronũ
 impetum instructis, aneam glandium tempestatem excussit:
 memorabili edita pugna, nullo milite, nullo hoste. Teri-
 nenses opportuna sibi fuga consuluerunt, modò terræ pro-
 fugi, modò flammæ. Murgantia plenius cladem accepit:
 planè confrata solo, maxima cum internecione ciuium.
 Illa solo quidem Episcopo, sed ad tantam egestatem redacto,
 vt tres tantum numuli superessent. quos ad Archiepiscopum
 Consentinum misit, testes inopiæ, & solitudinis: cum, &
 pecunia deesset, & ciues. Besidijs clades leuior intactis in-
 colis: domus ramentata factæ habitatores respuunt. Mi-
 tius actum cum Patyco, vbi exceptis pauculis, sterere tecta,
 Marchionis palatio minæ intentatæ potius, quàm ruinae.
 Durissimè omnium cum Sciliano, vbi censa incolarum ca-
 pita supra quinque millia cum laribus partim oppressa, par-
 tim absorpta, in immanem terra subito dehiscente voragi-
 nem. Euasit cum paucissimis regius gubernator. Qui, cum
 fortè spatiatum issit ad campos, iamque aures, animumque
 percelleret terramorus, retorsit illico ad oppidum oculos:
 neque oppidum vidit, neque templum, neque tectum ex ijs,
 quæ mille, & eo amplius, densatis circumfusa fastigijs pau-
 lò ante suspexerat. Vitam gratulatus ipse sibi, subditis, ac
 ditione deleta, vt vacuum gubernandi se sensit munere, præ-
 ceptis fugam corripuit, per agros, per saltus, per vias, per
 auia:

*Torina ex Or-
 telio, nunc
 Mantia.*

*Murgantia,
 nunc Marto-
 rano ex Bar-
 rio.*

*Besidia nunc
 Bisignano ex
 Ortelio.*

*Patyco, nunc
 Paula, ex Bar-
 rio.*

Blanda nunc
Belvedere ex
Ortelio Thu-
rium, nunc
Terranova
ex dem.
Sypheum
nunc Castro-
uillari ex
Mazzella.
Cleta, nunc
Hera mala
ex Barrio.
De Regina
Cleta Lyco-
phron apud
Ortelium.

ania: tota ea nocte errabundus; donec à locorum peritis
Consentiam deductus est, vrbis infortunio pagi exitium so-
laturus. Ne plura in re tam lugubri, varia alijs eiusdem pro-
uincia vrbibus, oppidis, pagis fortuna fuit: Ruscianum, Blanda,
Thurium, Rende perstricta leuiter. Sypheum, nouam Pandosiam
ad antiquæ vestigia excitatam, Rouitum, Citrarum, Laum, Platicum,
Cletam denique olim sedem Amazonum, Cletæ Reginae domicilio celebrem,
castellum nunc obscuri nominis, clades affixit ex parte. Castilio
maritima, Rosa, Luzzum, S. Lucidus, Nuceria, Grimaldum, ita
penitus consternata, vt non tam deiecta crederes, quam erasa.
In his æquauere ruinas funera. Nulla tamen res magis saluti fuit,
quam in terræ procella cœli serenitas. Hæc multos ex vrbibus,
oppidisque ad suburbia, ac villas allegerat: quò colonos omnes
serialis diei minimè feriatu labor impulerat. Campis tamen
clades impar, parmetus. Turbatum quoque, ac trepidatum in
agris. Conspexere, qui aderant, herbas repente, arbores, syluas
integras circumduci; quasi iam ex his extracta nauigia
marinis fluctibus æstuarent. Turres, quæ ruralibus casis
impositæ, atque inter plantas, per interualla, dubium an
construæ, an conditæ, colles mira varietate distinxerant,
ita funditus cecidere, vt ne vestigium quidem extet
posteris indicaturum, vnde turres assurgerent. Terra
quippe non diducta in latera, sed recta sursum, deorsum
assiliebat, ita adificia conuellens, vt in se ipsa subsiderent.
Quocirca, sub terræ motus initiali, quidam Consentia
e nostri Collegij fenestra, herbas vidit, & arbores
subsultantes, quasi choreas saltibus agerent, faustum
ad speciem exordium in funestissimam tragœdiam desitutum.
Montis etiam eidem Consentia impositi, que veterem
appellant, fastigium magno fragore defiliit, quasi
extremi iudicij imminente die illorum vota audirentur,
qui dicerent *montibus, cadite super nos, & collibus operite nos.*
Tam ingens in campis clades rusticos, ceterosque, qui
rusticatum ierant, ad fugam impulit. Per syluas, per
vepreta, per rupes se dedere præcipites, quasi prædonum
manusurgeret à tergo. Vt deuentum non iam ad vrbes,
& oppida, sed ad reliquias vmbaticas oppidorum, atque
vrbium, lapidum tumuli

tumuli commonstrauere cladem. Tum verò, metu in mi-
 sericordiam verso, sublatus ad cælum clamor lares, patriam,
 parentes, liberos, coniuges lamentantium: quo gemitu al-
 lisi denuo colles, ac iuga montium resonabant. Tum ad ef-
 fodiendas ruinas incubuere. Quisque architectum, quisque
 fabrum murarium, quisque manipulum agebat. Nulli un-
 quam vsui opportuniùs vomer adhibitus, quem coloni ex
 agris retulerant. Refossa humo, multorum corpora educta
 adeo lacera, vt vix vlla pristinae formæ imago appareret, ni-
 hilo fecius ac passa lanienam ab hoste. Alia modicè elisa,
 oris habitu post recens fatum, inter vitam, ac mortem an-
 cipiti. Calentibus adhuc membris relictus in vultu stupor,
 & quidam acer ad assurgendum conatus, sed irritus. Extra-
 cti nonnulli spirantes, inter supremos singultus, luce recep-
 ta, quam mox amitterent, vt paruo interuallo bis perirent.
 His non auxilium allatum, sed solatium; ad hoc vnum ela-
 tis, vt mox iterum efferrentur. Non paucis etiam tempe-
 stiuè subuentum, quos ruinæ non tam obtriuerant, quam
 obtexerant. Hi refecti superuixere periculo, plerique aliqua
 corporis parte mutilati, pauci integri. Nec dubium quin
 alij quoque euasissent, nisi terræ recrocante motu, cum
 non tecta, sed ipsæ ruinæ iam ruerent, & saxa hærentes in lu-
 brico, ac subeuntes opprimerent, misericordia rursus in me-
 tum versa, a cœpto opere abstinuissent: alieno exitio, quid
 sibi timendum foret, admoniti. Illorum sanè miseranda con-
 ditio, qui tunc omni ope deserti, nec subita morte defuncti,
 aliquandiu inter ruinas vixere, vt eò atrocius interirent, quò
 lentius. Quænam porrò mens illis fuit, cum mole lapidum
 obruti, nec extincti, in terræ visceribus tumulati ante fatum
 nocte oculis circumfusa, nec liberè inter angustias meante
 spiritu, susque, deque, & à latere circumsepti, neque aditum
 haberent, quo sibi opem ferrent, nec quo deposcerent? In
 ea rerum alea constituti, vt fame tandem, mærore, pædo-
 re, ærumnis omnibus enecandi, lethi quodam veluti stilli-
 cidio, nec diu viuere possent, nec citò mori. Hos non an-
 te cupido salutis incessit, quàm desperatio: nec priùs animi
 defecere, quàm vires. De Sciliano iam euerso accepimus,
 fiebiles auditos è solo gemitus, vocesque confusas, facili co-

G niectu-

niectura ab oppressis imploratam opem superstitem. Sed planè incassum, quod obrecta voragine, absorptis ædibus, paucorum labori tam altè obductæ moles obsisterent. Admirabile id, quod ab oculato teste accepi, repertam prope Nicastra, inter ruinarum monumenta, mulierem dubium, an metu examinatum, an fame: infantulum verò in eiusdem vlnis viuum, appressis labellis ad vbera, & hausto vitæ pabulo è mortua. Incredibile id meritò videri posset, nisi recentissimo exemplo attestaretur antiquitas. Nam post ingentem Antiochiæ terræmotum sub Traiano, *neminem*, inquit Dio, *viuum inuenire potuerunt, præter puerum, qui matris mortuæ sugebat vbera.* Aliam præterea refert seruatum, quæ suo se lacte pauerat, ipsa sibi nutrix, & infans. Traditur quoque de alijs in casu consimili, incisa dentibus vena, aliquandiu suo se sanguine sustinasse: cum resorberent, quæ fuderant. Quæ nunc tragica tot hominum millibus euenerint, quorum plurimi nec repente extincti, nec discrimini opportunè subducti, Deus profectò nouit: nos silentio inuoluere cogimur, quæ tenebris inuoluta cogitare horret animus, refugit calamus scribere. Illud tamen præterire non possum commemoratione dignissimum, quod ex ijs vmbriæ flammæ maleficio veriùs, quam beneficio euasit in lucem. Quidam, ruente æde sacra, trabi bus fortè superstantibus, in fornicato aliquo intercolumnio incolumis seruabatur. Sed profectò iudicia Dei abyssus multa. Nam cum ij, qui lapidum aggeres perscrutabantur, cadauera, quæ commodè possent, efferrent, reliqua concremarent, ne eo halitu, e motu terræ lues aëri gigneretur, tabulata, ac stramenta igne cõcepto, & flamma latè fusa, sedem corripuere, cum qua is ea iactatione desederat. Infelix incendio absumptus: & quodammodo sibimet aduersante natura, quem terra demerserat, ignis extinxit. Miseram sane conditionem mortalium, quibus ad vitam vnus, mille ad lethum aditus patent. Huic, de quo diximus, ignis exitio, alteri aqua saluti fuit. Ferunt pastorem, patefacta eo terræmotu voragine, illico voratum cum grege: sed cum eodem tempore, (fidem liberent, qui oppignorant: equidem plura trascribo, quam assero) torrentem ex hiatu terra summitteret, eodem impetu reductum

ad

Dio in Traiano,
no.

ad auras cum pecore, quod terra rapuit, aqua reddidit, aër recipit. Ita ille semel terræ motu, de uo inundatione in status, duplici infortunio felix, planè perierat, nisi bis periisset. Consimile de Garzia Toletò Neapolitanæ arcis præfecto à maioribus nostris accepimus, quem aliquando classe vectum prior vnda è puppi ad mare proripuit: posterior è mari ad puppim rediit, ex congeminata læuitiâ incolumè. Ita non dispari euentu de duplicato veneno, quod vim prioris inhibuit, Ausonius sic lepidè cecinit.

Et, cum fata volunt, bina venena iuuant.

*Ausonius in
Epigr.*

Neque in terræ motibus insolens, nouas aquarum erumpere scaturigines. Nam in monte Coryco, post terræ concussum, nouas fontium exiliisse scatebras, Theophrastus testatur. Quod etiam in bello Mithridatico prope Apameam Phrygiæ urbem euenisse traditur. Nunc quoque hunc terræ motum sequutos, nouos extitisse amnes prope Lametiam, incertus rumor vulgauerat, omnia in maius tollentè fama. Sed facilè idem fluius ruinarum obicibus aliò deriuatus, noui speciem præbuit. Iam locus admonet, vt à citeriore ad vltiorem Calabriam gradum tandem hæc narratio faciat. Huius caput Catacium, altera magistratus regij sedes, vrbs & celebritate ciuium, & quod Gallorum obsidionem pæne sola dispulerit, fidelissimæ appellatione pernobilis. terræ motibus plerumque obnoxia, ac sæpius hoc defuncta periculo: nunc grauem in ædibus passa perniciem, deuem in ciuibus. Quinque tantùm ex hoc terræ assultu capita desiderantur. Inter quæ Ioannes Dominicus Bulotta, olim Romæ Canonicus, tum Episcopo Catacensi à secretis, postremò Episcopi S. Marci Vicarius, qui longo morbo vexatus Catacium rediit: vt cæli clementiam captaret, terræ læuitiem expertus. Nam ab Episcopo comiter exceptus hospitio, ac pristinæ valetudini redditus, cum in æde maxima quadraginta horarum in posterum diem apparatus piè operam daret, ad primos terræ succussus, ac murmura, illico in fugam effusus, in parietem ruentem incurrit: quo oppressus interiit; hospiti- bus ijs, qui steterant. Ita nihil illi magis exitio fuit, quàm cupido salutis, nouo experimento testatus persæpe euenire mortalibus, vt mortem arcessant, dum arcent. Par domus

*Theophrast.
Constr. in
Met. tr. 1 l.
c. 8.*

*Ioannes Dominicus
Bulotta*

Episcopalis, templique calamitas. Nam aula, anterieus cubiculum, sacellum, funditus corruerunt: & quidem tum domesticis, tum hospitibus vacua, siue casu, siue consilio: lapillis fortasse, vt sit, deciduis ruinæ prænuncijs, ac præmonentibus fugam. Episcopus in interiori cubiculo cum nostræ Societatis patre, ac duabus alijs negotia pertractabat. Hi duo desiliere. Episcopus cum patre substitit: vtque id sibi mutuo præstitere, quod in rebus extremis solet, rei exitum opperiri decernunt, quâ se clades inferret, quâ vitaretur incerti. Cæterum multæ domus prostratæ, concussæ reliquæ: adeo vt hic quoque, vacuis tectis, ligneas in campis ædiculas effinxerit ingeniosa necessitas: aliò veluti vrbe traducta, & Scytharum more, versatili. Adhuc post duos fere menses elapsos, dum hæc scribo, degunt plerique extra lares, alij extra urbem, ante patriæ aspectum velut exilio mulctari. Hic quoque supplicationes decretæ, quemadmodum de Consensu diximus: itumque ad lachrymas, ad preces, ad vota; cum noui semper per interualla terræ motus infremerent. Sed quoniam his malis Catacenses assuetudine prope obcalluerant, terræ motus post viginti dies instauratus atrocior, ciues ad commune consilium impulit, vt fastigiata demoliti palatia, humiliora tecta construerent. Quando nimis elata fulmini obnoxia, non cæli solum, sed terræ quoque motibus subiacent. Maior in reliqua prouincia strages, quâ vt apud exteros repertura sit fidem. Inter prodigiosas fabulas posteri recensent, quæ seriem nobis texunt historiæ. Magna urbium, atque oppidorum pars diruta. Nicastrum, quod paulò ante in Calabria ostentabatur, nunc vbi fuerit, quæritur. Hæc vrbs funditus euersa cum ciuibus exitum habuit, vbique terrarum, publico luctu, descendum. Intererant in Franciscanorum templo horarijs precibus mulieres promiscuè, ac viri termè sexcenti, musicos inter centus: cum resonante longè aliter terra, templum, turres, tecta, muri, vrbs denique tota corruit; primò exiliens, tum decumbens, demum in se sepulta. Consepulta magna pars ciuium. tria millia perhibent. Non plura in bello funera, cum magna clades infligitur. Vicos etiam, ac finitima vrbi oppida idem turbo corripuit. Perlegi quasdam eorum
episto.

*Nicastrum
Mangino. Ni-
castra alijs.
Numistro
Ortelia.*

epistolas, qui diuino beneficio euasere; vnus sub fenestra, alter sub portæ fornice, tertius capite in foramen ingesto; omnes, reliquo collabente ædificio. Quidam præterea, cum per arcem ambularet arci subiectam, hancque suspiceret pronam, ac præcipitem, pueris duobus, qui fortè tum suberant, arreptis in brachia, tantum planè spatij habuit ad suffugium, quantum moræ datum est ad ruinam: & ne saxorum fragminibus pateret, occuluit se, puerosque sub saxo: triplici corona ciuica dignus, quod præter se, duos quoque ciues seruauerit. Episcopus, quasi nutu diuino præfagiret euentum, animi causa egressus ad prædium, dum voluptari deseruire videbatur, suo capiti consulebat, nunquam vtilius, quam in hoc otio negotiosus. Prærepti quoque ab exitio alij, qui per agros, & campos diuagabantur, feliciter extorres à patria. Hi ferali accepto sonitu, cladis infelicissimæ nuncio, accessere protinus ad muros: neque muros, neque urbem reperere, quam florentem, intactamque reliquerant. Obiectere se acerui lapidum, & confusa quædam rerum congeries, simulachra vrbis, quæ fuerat. Obortæ omnibus lachrymæ, obuersante ante oculos repentino patriæ excidio, inter tot ciuium, qui supererant, damna; qui obierant, funera. Querebantur calamitates alijs per intervalla, ac minutatim accidere: sibi amicos, affines, parentes, natos, coniuges, lares, suppellectilem, patriam vnicò momento sublata. Integram ijs collachrymationem deberi, quando nihil restet amittendum, quod desceant. Nullum iam superesse solatium. Ne cadauera quidem extare, quibus iusta persoluant. Ergo non metu, non periculo territi, obmurmurante adhuc tellure, irrupere in ruinas. Sed, dum vita sanctos quaritant, incurrunt in viuos. Accipiebantur ex cæco tenuissima voces veluti lamentantium. Quamobrem sollicita, sonos aure captare: & sicubi gemitus audiretur, illic solum ferro profcindere, quasi suos vlturi poenas cædis à terra deposcerent, quæ patrauerat. Pars opus, vrget imperio, pars consilio, pars ligone. Tandem, perruptis obicibus, ad caueas factus est aditus. Pauci ad auras extracti semimortui, qui tumulati fuerant semiuui. Duo præterea, inde traduntur non prætereunda silentio, sed posterorum memoriæ consignanda. Al-

-obiq

G 3

cerum,

terum, in ipsis ædium fundamentis inuentos passim globos cinereos, quasi vrbs nō tam terramotu hausta, quā incendio, abiisset in cineres; à terra, & igne, iunctis copijs, illata clade. Alterum momoratu, dignum, Lametum fluium prope Nicastrum, visum rubricatis aquis, veluti sanguine, currere: vt in eo Nilum agnosceres vndas Ægyptijs reuoluentem sanguineas. Vtriusque prodigij causam, ne series inturbetur historiæ, paucis infra perstringam. Nunc, vt cœptam narrationem prosequar, inter cæteros, qui egesta humo è ruinis viuentes eruti, eductiq; sunt, eximia Laura Aquinas, Principis Castilionis, Nicastro etiam imperitantis vxor, nobilitate clara, pietate clarior, vtero grauis: vt in vnus salute duo capita seruarentur. Fato tunc erepta, infracto animo, effracto crure, malum in tam ingenti clade, leuissimum. Non eadem Principi fortuna fuit. Nam, cum in gestatoria sella, iubilei causa, sacras ædes obiret, decumbentibus vndique tectis obrutus, nec sella, nec cadaueris per plures dies vllō extante vestigio. Maxima profectò in tanto infortunio felicitas, quod mors illi obuenerit ritè confesso, percepta etiam pridie Eucharistia: quasi viaticum ad iter extremum sibi compararet, vel nescius, si omnia ad indulgentiam adipiscendam iniuncta peregerat, ad superos protinus euolaturus. idem plerisque contigit, quos ea occasione Sacramentis munitos mors subita deprehendit. Enim uerò, non sine certo diuini afflatu numinis, hoc planè tempore Summus Pontifex, Iubileo indicto, ditissimos Christi sanguine thesauros Ecclesiæ, Petri clauibus, reserauit: vt postremo Iubilei die tot extincta hominum millia, eo incitamento culpis ante Pascha præmaturè dilutis, a gehennæ interitu vindicaret. Nimirum non poterat, tam amara calamitas nisi ab Apibus effuso melle dulcescere. Redeo nunc ad Castilionis Principem, futurum hoc ipso nomine celebrè apud posteros, quod cui angustiores tumuli capiundo satis non essent, sepulchrum vrbs tota condiderit. Principis factum fere omnia, quæ ad eiusdem ditionem spectabunt, eadem ruina traxit. Nam in citeriore Calabria Murgantia, & Castillo; in vteriore, de qua loquimur, Nicastra, Ferolium, S. Blasius eodem modo decubuerunt. Loquor de interitu op-

pido-

pidorum, quasi hominum obitus memorarem. Eadem quippe facilitate disperiere tot oppida, quæ totidem homines perijissent. Magna profectò iactura opulentissimæ domus, quæ aureorum quinquaginta millium annuos redditus numerabat. Quanquam, si vera sunt, quæ constanter fama vulgauerat, damnine plus adiectum, an lucri, apud peritos rerum æstimatores ambigitur. A patre Principis, qui nunc obiit, ingentem vim numeratæ pecuniæ aggestam esse compertum est. Ad quingenta aureorum millia ascendisse traditur. Hæc ille in latibulo arcanè condiderat, naturam imitatus, quæ aurum celat, ut seruet. Locum nulli mortalium indicavit, hæredibus suo tempore detecturus. Prohibuit hoc inopina mors: Hæredes sæpiùs id scrutari, magno semper labore, sed irritò. Hoc ansam dedit firmo apud vulgus rumori, ruinas ex insperato aperuisse, quod texerant. siue vertigo hæc fuerit instabilissimæ rotæ eodem impetu prementis vnâ, ac tollentis: siue ludus in humanis rebus veluti iocantis fortunæ: quasi oppidorum, quæ sors abstulerat, religione quadam, è vestigio pretium persoluisset, fortunatissimis sanè ijs, quibus fortuna ex infortunio nascitur. Hoc an verè iactatum: an, dum de auro agitur, sit inter splendidiora mendacia numerandum, longa dies aperiet: re nunc siue falsa, siue vera, prudenti consilio reticenda. Certior Principis Sancti Mangi, ex eadem Aquinatum familia, in tam communi clade prosperitas. Egressus in campis, e bello regredientem filium excepturus mortem reliquit a tergo; ditato repente domicilio: vnde, nisi decesserat, decessisset. Natus certè parente post militiam seruato felicior, quàm casis hostibus miles. Soriani Comitem, Ducis Nuceriæ filium seruauit venatio, ad quam eo die cælum impluuium, ac placidum inuitauerat. Palatium cecidit, cum obequitaret in campis; festiuam necem meditatus, dum ipsi mors luctuosa imminebat. Profectò nunquam minùs errauit, quàm cum per auia erraret: neque ei vlla tam iucunda prædatio, quàm cum prædatus est vitam. Enimuerò sospitauerunt syluæ, quæ vrbs peremisset. Cæterùm Episcopi quoque omnes seruati: ne in hoc rerum articulo ouibus pastores deessent. Hos, obsecundante numine, intactos clades præterijt, latè in vrbes,

ac populos debacchata. Mileti vrbs pœne deleta. Domus
 Episcopalis corruit, Episcopo vix limen egresso, & ruinae
 prærepto. Templum Sanctissimæ Trinitati dicatum, Abba-
 tum dignitate conspicuum, à Comite Rugerio magnificen-
 tissimè extructum, post tot secula concidit. Vt hinc faciliè
 intelligamus, nihil inter mortales reperiri tam firmum,
 quod non aut vetustas corrodat, aut vis, vel fortuna con-
 uellat. Minores ædes maiorum ruinas comitata, exitium
 vrbs pagi. Non multò felicior Medama, grauem quoque in
 rectis passa perniciem. Rhegij terræmotus minax, sed mi-
 tis, solo fragore contentus. Quippe seruabat ciuium nuper
 extincto Archiepiscopo lachrymas: terræ, vt olim in Pau-
 lini Sanctissimi Antistitis obitu, innocuo sonitu veluti con-
 decorante funus. Nouo tamen terræmotu fere post mensem
 elapsum sauis integrato, tantus ciues terror inuasit, vt de-
 serta vrbe, vix consilij compotes multò grauiora præsentibus
 expectarent. veriti fortasse terræmotum illi parem, qui
 extra omnem memoriæ aleam positus, promontorium Rhe-
 ginum à Sicilia, interiecto freto, diremit: dubia Græcorum
 fide, & obuoluta tot seculorum congerie veritati tenebras
 offundente. Indicta celeriter supplicatio. Francisci Xauerij,
 noui eius vrbs patroni statua circumducta: quam comitati
 ciues fere omnes saccis, crucibus, flagris instructi. Mana-
 bat e tergo sanguis, ex oculis lachrymæ: & glomeratis in
 vnum vocibus misericordiam implorantium repercussæ val-
 les, ac litora responsabant. Nec silendum, quod inde nun-
 ciant recentissimæ litteræ. Pagi Rhegini in tres distributi
 regiones accolæ ad eiusdem Francisci ædem sacram turma-
 rim ibant, terræmotum deprecaturi: cum vna pars viæ te-
 dio substitit, duabus reliquis prosequutis iter, quod cœperât.
 Dispar consilium, dispar etiam quâ damnauit, qua probauit
 euentus. Noctè proxima terræmotus atrox eorum tantum
 ædes inuasit qui re infecta redierant: ab ijs, qui Xauerij tem-
 plum inuiserant, ne auditus quidem. Illis importuna quies
 terræmotum: his pium iter quietem peperit. Hæc ex vrbe
 Rhegio. Idè Tropiana terror, idè periculū, idè sensus animo-
 rum supplicationes, cruciatus, preces; ingenti metu, dāno mo-
 dico: quod vrbs mare despectans, in scopulosis locata rupi-
 bus,

*Tropiana nūc
 Tropia ex Or-
 selio, Post tro-
 pau dicitur
 Barrio.*

bus, non contra hostium modò, sed aduersùs etiam naturæ bella consistat. In consimili discrimine, fors non dispar Locrorum, S. Christina, Hipponij, nisi quod huius oppidi pagi tres cecidere. Sorianum planè indemne: nec dubium quin D. Dominici beneficio. Napitiæ incolis tulit incolumitatem prodigium. Ferunt, terræmotu impendente, visum è vicino litore ad duopassuum millia mare decedere: arecentibus repentè vadis, quæ modò superfusa vndæ occupauerāt. eo spectaculo paganos malum imminens odoratos, destitutis confestim laribus, ad sylvas, montesque immigrasse: in solito aquæ motu terræmotum prænunciante. Brystaciæ cum pagis, Subsicino, Philogaso, Panaia, Monti sancto, Monti foro, Castro manardo, Roccæ Bernardæ, Marcellinari, S. Floro planè prostratis, ob hoc vnum non planè infelices ruinæ, quod superfuere, qui lugeant. Infaustior Vibonis conditio, vbi terræ hiatus fumum sulphureum inter diu, noctu flammæ emisit; quo suis etiam Calabria Aetnis, suis Vesuijs inhorresceret. Luctuosissimus omnium antiquæ Lametiæ, nunc S. Eufemiæ exitus. Qui pagus, commune nauigantium hospitium, vndè rates soluere, quò solebant appellere, ita cum accolis repentè disparuit, vt vix, aut ne vix quidem saxula manserint, monimenta, siue recentioris ruinæ, siue anterioris fortunæ. Lachrymabilem eius solitudinem narrauit, qui spectauit nostræ Societatis Sacerdos, natione Germanus, germanæ, idest probatissimæ fidei. Libet hic quædam ex eodem adijcere, quæ totius ex ea parte oræ maritimæ statum, pœnè oculis ipsis subijciunt. Ille, superiore anno, Principis Hassiæ Lantgrauij fratrem, Catholicæ religioni auspiciatissimè redditum, ad Melitam insulam comitatus, Romam, regrediebatur, re confecta feliciter. Ergo, cum eo die, qui nigro semper erit calculo designandus, hic e Messanæ portu soluisset; & cursu prospero, freti angustias, ac duorum marium inter se coeuntium procellosa compèdia præteruectus, iam Rhegium & proximos Calabria tractus cymbula, quæ vehebatur adraderet, mare ventis pœnè silentibus, spontè assultare visum, atque efferuescere, in solito quidem æstu, & nautis ipsis ignoto: in eum modum, quo in ollis aquæ, subiectis flammis, ebulliunt. Nauarcus inopinato malo perculsus

Hipponium, nunc Monte te Leone alijs Vibo. Valètia Napitia nunc Lopizzo, ex Bar. Brystacium nunc Briatico ex Ortelio Subsicinum, nunc Belforte, ex Bar. subsicinum Sigonio.

sus ad Vulcanias insulas, non longè a Calabria, prorata, ac
 phaselum obuertit. Sed, cum quò propriùs accedebant, eò
 magis internè sub silerent vnda, æstusque maior, quàm qui
 vitabatur, occurreret, nauæ ancipiti periculo impliciti re-
 migrare coacti, & quas declinauerant Calabriae oras relegere.
 Verùm, cum adhuc subsultim emicarent ex se se fluctus,
 ac nauigiolum velut in saltus attollerent, vt primùm licuit,
 proxima Tropianæ vrbis litora tenuerunt. Vbi viribus, ani-
 misque resectis, dum ad reliquum inter se comparant, exim-
 prouiso ingens ex terræ motu fragor auditus, quem par maris
 feruor præcesserat: substrato aquis solo prima terræ motus ru-
 dimenta inchoante, ac veluti sub latebris condiscente. Ia-
 ctatio hic leuior quidem, quam alibi, vt supra diximus, sed
 subinde præualida paucas domos euertit, ciuium maiore,
 metu, quàm clade. Tandem, quiescente sonitu, terræ agi-
 tatio non quieuit: sed ea nocte, ac die etiam proximo, intre-
 muere sola terrarum: ita vt vnus continens terræ motus, sed
 non vno ductus impetu videretur. Quocirca, cum ij, de qui-
 bus diximus, cœptum iter prosequerentur, videbantur ijs
 subsultare litora, arbores, montes, tecta, oppida fluctuare:
 neque alia camporum, quàm æstuantis pelagi species. Mi-
 rari omnes, quod procellas terris multò sauiiores offende-
 rent, quàm inter Charybdis, Scyllæque vortices nuper à ter-
 go reliquerant. Exhibebant se passim congesti saxi, cœ-
 mentis, asseribus, trabibus aggeres, cadauera castellorum,
 atque vrbium, & veluti naufragiorum eiectiona. Turris
 Vibonæ, Napitiæ, Nicastræ, S. Blasij gnari locorum nomina
 recensent: res iam subtractas ex oculis non videbant, som-
 niare se rati, ac nocturnis laruis illudi. Vt ventum est ad S.
 Euphæmiam, castellum de quo diximus, sub ditone Meli-
 tensium equitum nobile; hic ne reliquiæ quidem apparuere,
 quæ non pagum, sed vel tenuissimam pagi memoriam reti-
 nerent, vt a peritis indigitari vix posset, hic fuit. Templū
 ibi antea visebatur religione sacrum, antiquitate percelebre
 amplitudine augustum, structura conspicuum, parietum fir-
 mitate munitum, arcis in formam assurgens, propugnaculū
 aduersus Turcas, atque vnicum incolarum perfugium, si
 quando ea loca, aut pyratarum mioparones, aut hostium
 etiam

etiam iusta classis inuaderet. Turris, quam campanariam appellant, in tantam sublimitatem efferebatur, ut ad triginta millia passuum prospiceretur. Templum, turris, tintinnabula ita terræ hiatu hausta, & sepulta, ut ne signari quidem possint vestigia, quibus antea tanta moles, tamque infana substructio nitebatur. Tum verò nautæ ad tam ferale spectaculum sublato ad cælum, seu clamore, seu gemitu, desiluere in litus: ubi recenti memoria oppidum viris, tectisque frequens reliquerant. Cursitare hinc, inde, lustrare omnia, singula oculis, auribus, manibus explorare. Nihil obuium nisi deserta planities, muta solitudo, mæstum silentium. Sabulum insolitum occurrebat, calens, ac feruidum, quasi subiectis ignibus torreretur. Tandem homo repertus saxo infidens, manu ori admota, contracta fronte, tristi supercilio, immotis palpebris, appressis labris, terræ motu immobilis redditus, & inter lapides prope saxeus. Nescit profectò lachrymas magna calamitas, & ingens dolor querelas etiam amputat. Amiserat hic bona, lares, amicos, con sanguineos, patriam, omnia. Lamenta supererant: hæc quoque fors tam acerba sustulerat. Hospites eo aspectu attoniti, solati quoquo modo miserrimum, nihil, ut opinor, ultra perconctati, quando loquebantur cladem arenæ ipsæ vocales, ad cymbam celerius regressi, quam venerant, deserere protinus funestissima litora, quæ remis concitatis, quæ velis effusis Neapolim petituri: ubi hæc, ut à teste oculato, & luculentissimo accepi, ita retuli. Traditum etiam inde, occupata omnia aquis palustribus, e solo subnatis; quæ se ad palmos septem, octouo attollebant; ne oppidum excitare, siqui velint, possint; nisi, nouo Orbis terrarum miraculo, nouæ inter aquas Venetiæ substruantur. Hi è Calabria tunc citeriore, tum vltiore nuncij. Non his tamen se continuit finibus tam vasta calamitas: sed traiecto freto Messanā tenuit, inter Scyllæos latratus admugiente terra. Templum Archiepiscopale toto terrarum orbe celeberrimum, Virgini Matri sacrum, cuius ea vrbs epistola gloriatur, æternæ beneuolentiæ obside, aliqua ex parte delapsum didicit possedirui. Turritus paries ex dextera templi parte longo tractu protensus, ac fastigiatis per internalla pinnis conspicuus, ter-

-angos

ramotus

ramotui vilabefactatus: subiectam ædis sacra, vt appellant,
 nauim eodem turbine pressit, merfitque. Ingens eo die ad
 vespertinam Sabbati concionem auditorum multitudo con-
 uenerat: tantaque ijs pietas magno sterisset, nisi suo Deipa-
 ra præsidio præuertisset exitium. Quippe trabes, pinna, quæ
 cecidere per interualla, & nimbus puluerus e tectis mox
 casuris excitus, offusa caligine, periculi admonitos ad fugam
 impulit. Ita nouo miraculo puluis lucem tulit, dum sustu-
 lit, viamque, dum obstruxit, aperuit; mox redigendis in-
 puluerem, nisi puluis prohibuisset. Septem tantum exani-
 mati. Inter quos mulier vix tum soluta culpæ vita, & cor-
 pore soluitur. Confessario tamen intacto, cui seruando duæ
 trabes, cum ruerent, obliquauere se in fornicem: ne mors
 illi inferretur in vitæ munere. Tres quoque pueri, dum in-
 consultè trepidant, vnusque alteri festinando fugam mora-
 tur, omnes præuolauere ad superos, acerbissima ætate; ma-
 turante fatum immaturitate consilij. Cæteri in fugam effu-
 si pernecitate pedum euasere perniciem. Messanam terræ,
 Panormum aquæ motus iactauit. Pelago inundante, nauis
 in portu demersa, cymbulis etiam pluribus maioris nauigij
 fortunam sequentibus. Reddidit quodammodo suas sibi na-
 tura vices, vt quando insolita glacies hyeme fontes obstrin-
 xerat, vere mare exundaret. Neapolim terræmotus non
 tam afflixit, quàm attigit, velut ex longo itinere debilitatus,
 ac fractus; ita sensim, vt non paucorum sensus, atque au-
 res effugerit. Terræ se associavit rumusculo Vesuiij flam-
 mula, qui tunc visus modicè inardescere: quasi, vt turres
 speculatoriæ solent, ea montis arx latentem hostis aduentum,
 elata face, detegeret. Sub idem tempus, in vicino Abellæ
 oppido ingens arborum strages vi ventorum; ne tunc erum-
 pentes e terra halitus innoxij volitarent. Campania reliqua
 intacta, ne felicitis nomen amitteret. Lucania finitimo ma-
 lo correpta. Nam paucorum dierum interuallo Maratæ
 adeo terræmotus inualuit, vt vbique conspicerentur parie-
 tes discissi, distitque inter se: mox tamen eodem impetu
 coaluere. Quod ciues S. Blasij, cuius corpus in ea vrbe co-
 litur, tutelæ, ac patrocinio ascribunt. Tarentum quoque
 terræ leuis perculit fragor, vt antiquam cum magna Græcia
 cogra-

cognitionem agnosceret. Postremò Senæ in Hetruria concussa, iam latius manante malo. Caterùm, quò terræ non peruasit motus, metus irrupit. Astra terrorem incussere ijs, quibus terra non potuit. excitata quippe his cladibus eorū industria, qui syderum cursum scitè norunt inspicere. Astrologos appellant, genus hominum inane, & ventosum, duces promissis onerans, vulgus terroribus, in vtroque mendax dum portenta prædicunt, ipsi veriùs portentosi. Ambigitur an inter hos recensendus Petrus Paulus Sassonius, natione Calaber, munere medicus; qui, hac serpente clade, cœpit magis horrenda præcinere. Terræmotum imminere, sæuiorem non vni prouinciæ, aut regno, sed toti fere orbi terrarum. Mare litoribus aut conscensis, aut effractis ad duopassuum millia exundaturum, maritimarum euersione urbium. Grandines eodem tempore quinque librarum pondere ruituras e cælo, quibus animantia, ac recta subruerentur. Et, ne quod fingi posset aliqua ex parte perfugium, flammæ erumpentes e montibus cætera vastaturas. Iudicium imminere mortalibus, non quidem supremum, sed supremi quasi prænuncium, ac prodromum. Excepta hæc primò credulis auribus ab imperita plebecula, tum traducta etiam ad proceres, non sine suspicione veri. Fidem conciliabat rumor, quod is tum Vesuuianum incendium, tum terræmotum hunc recentissimum longè ante prædixerit. Appellabantur probatissimi testes, idque a multis etiam cordatissimis creditum, cum illud tantum in controuersiam vocarent, an id observatione astrorum, an ope dæmonis, an numinis afflatu rescierit, quippe ille diuinam sibi sapientiam astare iactabat. Quouis modo id prænosset, exitum pertimescendum putabant. Res eò deducta est, vt in tota fermè Calabria incolæ secessionem, ac fugam meditarentur: quasi ibidem deberet repetita calamitas recrudesce. Quanta etiam hic in vrbe regia facta sit eo nuncio consternatio animorum, credi vix potest; præteriti vaticinij fama fidem faciente mendacio. Irridebantur quidem ea præfagia a paucis: metuebantur tamen a non paucis: plurimi, vt dicam leuissimè, non contemnenda censebant. Relebatur ab historiarum peritis, ætate Francisci Petrarchæ, consimile vaticinium, tanto populo-

Præf. Pe-
trarchæ in
Epist.

pulorum terróre, vt Ioanna adoleſcentula regno poſita, nu-
dis pedibus, ædes ſacras obierit: tanta etiam euentus vari-
cinio reſpondentis fide, vt prænunciato die horribilem ter-
ra boatum ediderit: mare Neapoli exundarit, voratiſque,
in portu nauigijs ædículas litorales demerſerit, magna morta-
lium ſtrage: dies quoque noctem effuderit, extincto ſub or-
tum Sole; cælo, terraque mundi interitum cunctamantibus.
Grauiora nunc timebantur recentiffimo Calabriae exem-
plo. Hæc paſſim in triuijs, in angulis, in foro, in aulis ſermone
omnium ferebantur: territis ſemel animis ad metuenda de-
teriora pronis. Damnabatur cenſorio ſupercilio ab Ariſtar-
chis credulitas; ab alijs, par huic vitium, ſecuritas. Itaque
ad montana loca diffugere nonnulli cœperant, alij decreue-
rant: exundatione maris maiorem incutiente metum, quàm
montis flamma, cui afluenerant. Trepidatum præterea in
toto regno, quò celerrime rumor manauerat. Sed profe-
ctò tam vaſta mendacia mole ruunt ſua. Captus ille iuſſu re-
gij Magiſtratus, ac Neapolim perductus. vbi vocatus ad que-
ſtionem damnatus eſt ad triremes: vt in lignea arca ſe clau-
deret, qui diluuium præmonebat, mare remis ſollicitaturus,
vt exundet, iuxta præſagium. Ductus publicè per plateas,
inter confertiſſimam multitudinem exceptus ſibilis, probris,
pugnis, calcibus, vulneribus a turba antea metuente, po-
ſtea indignante metum: ita vt magno ſatellitio ſeptus vix
vulgi manus, ac furorem effugerit. Nec deerant, qui votis
eum ſuſpendio deſtinarent; quaſi laqueo mendacium ſtran-
gulaturi. Cæterùm, quod his præteritum terræmotum præ-
dixerit, pernegant aliqui: cum plerique id generis hominum
poſt euentum diuinent. Sed, ſi res ad veritatis trutinam
expendatur, pro comperto id habitum apud multos, qui ſuo
teſtimonio aliorum fidem extorquent. Equidem ita cenſeo,
ex Almanaco, vt appellant, Benincasæ, in quo terræmotus
hoc anno prænunciantur, a Saſſonio Calabriae, in qua de-
gebat, quòd terræmoribus eſſet obnoxia, delignatam. poſtea
euentu animoſiorem redditum. temerè adieciffe maiora, per-
lecto fortasſe præſagio eodem: in quo menſis Maij dies quin-
tus periculofus edicitur. Conſultiùs profectò feciſſet, ſi ſuum
ſibi exitium, non alienum præcauens, medicinæ arte con-
tentus

tentus, humani corporis tremores, non terræ; humorum
 eruptiones, non fluctuum; febres, non incendia præsensisset.
 Nunc e regio ad sacri quæstitoris tribunal traductus trirem
 commutauit carcere, vt nouum ipse iudicium subeat, qui
 commune cunctis iudicium minitabatur; pœnas audaciæ,
 nisi crimen diluat, luiturus. Hæc de metu ex causa planè
 inani, ac pœne ridicula. Sed grauiora non deerant, quæ ti-
 morem iniiciebant non leuem. D. Ianuarij sanguinem, vr-
 bis huius thesaurum nullo capitis occurfu exhibuisse se spon-
 te mollem, ac liquidum claris authoribus traditur. Quod
 est, vt seculorum experientia docuit, in ipsomet prodigio
 prodigiosum, nec sine calamitatum indicio. Nam, vt de
 cæteris fileam, cum aliquando inter Paulum Quartum Ro-
 manum Pontificem, & Philippum secundum Hispaniarum
 Regem atrox bellum arderet, Duce Aluæ Neapolitano Pro-
 rege cum exercitu aduolante ad urbem, atque obsidionem
 minante, tamdiu hic sanguis, contra naturæ leges, extra
 venas se liquidum præbuit, quamdiu bellantium animi præ-
 buere se duros. Tum eodem die, atque hora concreuit, quo
 pax firmata, atque obedientia Pontifici reddita: quasi cala-
 mitosis temporibus sanguis hic, amore carnificæ, se gutta-
 tim effundat, quot stillis totidem vocibus pacem, ac veniam
 apprecaturus. Verùm, cum Ianuarius non Neapolitanæ
 tantum vrbs, sed totius etiam sic Regni patronus, sanguis
 nunc vltro eliquatus ad præsentem Calabriae cladem referri
 potest, quæ nondum planè detonuit. Additæ quoque vari-
 cinationes aliæ, in magnis cladibus magna etiam eminentien-
 di licentia. Daemonem humana specie per varias Calabriae
 vrbes, ac pagos veluti concionabundum vagari, ac supre-
 mum mundi diem denunciare, parente mendacij, tam ab-
 strusæ veritatis præcone. Energumenum præterea exorcif-
 mis coactum aperuisse crimina, quibus tanta clades inflin-
 gitur, eaque publico chirographo consignasse: adiectis mi-
 nis, nisi respiscant, grauiora imminere. Rhegij Deiparæ ima-
 ginem exudare visam, sponte humescente vultu; quasi cle-
 mentia parens tantis cladibus illachrymasset. Narrantur
 etiam, inter tot diuinæ iræ argumenta, alia, quædam exi-
 mia beneuolentiæ pignora. Redonatam celo e ruinis, post
 tres,

tres, & eò amplius exactos à terræmotu dies, cum filijs duobus mulierem Octauij Parisij sororem, hanc exanimem, illos spirantes, vegetosque; nullo nec doloris, ne famis indicio. Admirabundi, qui aderant, sciscitari quam vi in terræ cauernis, ac veluti inter sepulchrales tenebras conditi tot diebus sine cibo, potuque traductis, euasissent tam integri, valentesque. Affirmant illi quotidie iuuenem elegantissimi aspectu, atque aureo amictu fulgentem apportasse ferula, panes, vermiculos farinaceos minutatim concisos, pisces, omnia benè condita; frigidam etiam ad potum: quibus recreati, ac refecti dies, ibi, noctesque nullo cruciatu, nulla fame transegerint. Suspexere omnes diuinæ clementiæ muna: nec dubitatum quin hæc eius Angeli ministerio contigerint, qui alterutrum ex ijs custodiendum susceperat: novos Danieles Deo his temporibus excitante, quibus Angeli opera dapes deferrentur ad caueam: intra profundas terræ voragine, pœne Paradisum expertis prope tartara. Nec reticendum, intra Quadragesimales dies non nisi eos cibos aldatos, quibus iuxta Ecclesiæ præscripta, vesci liceret: Angelis ipsis, contra Hæreticorum perfidiam, solemnibus ieiunij iura nouo miraculo contestantibus. Hęc inde scripta referre libuit; in quibus vera à falsis excernere aliorum est muneris. Nostrum erit, quod superest, adductis iam ijs, quæ ad historiam pertinent, terræmotus eiusdem naturalis causas attingere; & iacturæ totius pretium, atque æstimationem perpendere. Causa noui terræmotus agnoscitur anni, in quo versamur, pœne prodigiosa siccitas: quæ humore e terræ venis exucto, ingentem spirituum copiam procreauit. Spiritum appello cum Aristotele, eum halitum, qui ex terra gignitur; vaporem, qui ex aqua. Causa vtriusque effectrix est calor, is præcipuè, qui vi Solis efficitur radiorum repercussu, assultuque ex obiecta mole, siue terræ, siue aquæ. Caloris enim est laxare, ac tenuare partes: quemadmodum frigoris est constipare, & densare. Corpuscula autem terrea, quæ calore rarescunt, dicuntur spiritus, aquea vapores. Vtraque cum tenuitate leuitatem adepta turmatim in sublime tolluntur. Porro e patrijs elati sedibus vapor, & spiritus gregatim per amplissima spatia peregrinantur: neque vnquam

con-

Daniol. c. 14.

*Arist. 1. Met.
sum 2. & 2.
met. sum. 3.
cap. 1.*

consistunt, donec ad secundam vapor, spiritus inter dum ad tertiam aëris regionem euadat. In tres quippe aërem regiones Meteorologi diuidunt, primam, mediam, supremam. Suprema regio calidissima, quia igni contermina. media, verò frigida, quia & ab igne distita, & à calore, quem afflant, dum in terram impingunt, resiliuntque radij. In hac vapor natiuo frigori restitutus, nempe aquæ progenies, quæ spissatus opacatur in nubes, quæ mollescens eliquatur in imbres, quæ rarefcens tenuatur in nebulam, quæ dissectus canescit in niuem, quæ rigescens rotundatur in grandinem: ac semper tandem in humorem solutus. aquis redditur, vnde manauerat. Spiritus verò, terræ soboles, natura ficcior, & ad ignem corripendum aptissimus, siue materiam nactus exilem, & æquè protensam: ardescere videtur in faculam, siue oblongam, ac tenuem, in stellas cadentes demittitur, siderum speciem ementitus: siue paruam, viscosam, ac facile mobilem, in ignem fatuum desilit: siue multam, olearem, ac solidam in cometam ignescit: vt flamma tremula, tanquam in fausto nutu, Regum fata prænunciet, quæ prænosse interfit orbi terrarum. Nonnunquam verò spiritus vaporibus intermixti, in media aëris regione detenti, prohibentur, nè ad supremam euolent. Tunc quidem, aut à corpore densiore rursus ad infimam regionem detrusi disflantur in ventos, pigritiam aëris discussuros, leuatuos æstum, imperaturos Oceano, præbituros commercia omnium gentiù: aut occlusi nubibus circumcursant per latera, si quæ possint erumpere, donec eo allisu flammescant. Tum verò, per rupto obice, reboant in tonitrus, coruscant in fulgetra, cuspidantur in fulmina: quibus halitus è terra progeneri terram feriunt, velut in parentem iniurij: montibus præcipuè infensi, qui primi elato supercilio audent obsistere. Quorsum hæc tendant, & quomodo ex his proximi terræ motus causæ eruantur, ostendam hoc Peripatetico effato. *Eiusdem est Aristot.*
natura super terram ventus, in terra terræ motus, in nubibus tonitrus. Verba sunt Aristotelis Meteor. 2. sum. 3. c. 2. quæ mirificè rem præsentem declarant. Annus hic apprimè ficcus cælo fere semper innubilo, ficos halitus solito plures creauit, & præditos maiore vi. Nam, vt Aristoteles statuit,

- Arist. 2. Met. sum. 3. c. 2.* *in siccitatibus spirituosus aer. (hoc ipsum enim est siccitas) quando amplior exhalatio sicca facta fuerit, quam humida. Debuissent hoc anno siccarum exhalationum vi magna edi tonitrua: debuisset aer assiduis, validisque ventis perflari. contra prorsus ante terræmotum euenit. tempestate siccissima rarissimi tonitrus. Plerumque cælum non procellosum, non inquietum, non ventosum. Scilicet in tanta aëris tranquillitate procella creabatur sub terris. Clandestinæ struebantur insidiæ, cum hostis nusquam appareret in acie. Nam eodem Aristotele teste, causa terræmotus est spiritus, cum*
- Arist. ibidem.* *intro fortè fluxerit, qui extra exhalat. Prohibuit hyemæ, ne suos halitus terra expiraret vis insoliti frigoris: quo vel fontanas aquas congelatas aspeximus. Obstricti intra septa spiritus, ac terræ mole cohibiti mussare, fremere, eniti, in obluctans solum irrupere, vt erumpant: eo planè modo quo supernè intercepti solent nubes elidere. Halitus hoc anno non latrocinanti sparsim per campos: sed confertim, immisere se in cauernas: vt ipsa terræ munimenta; ac veluti mundi mœnia inuaderent. Pacatum se exhibeat aer, dum adoperta bella tumescebant sub caueis. Infida cœli facies oculis adblandiebatur, cum urbium euerfiones clam natura machinaretur. Nulli ventorum fremitus, vt infremerent sola ipsa terrarum: nulli tunc nubium tonitrus, vt tellus tonaret silente cœlo. Obseruauit olim hoc Plinius, cum dixit*
- Plin. lib. 2. c. 80.* *terramotus fieri, dum tempestates sopiuntur. Sed egregiè, vt assolet, Aristoteles sunt, inquit, tranquillitate plurimi, & maximi terræmotus. idcirco subdit, terræmotus, qui fiunt die, fieri circa meridiem, quia tranquillissima est, vt in pluribus, diei meridies. Rationem etiam subiicit, quia continua existens exhalatio sequitur, vt in pluribus, impetû principij. Quare aut intro simul, aut simul extra, fluit omnis. Aut igitur omnis simul exhalatio extra terram tumultuatur in aëre; & tunc tonitrus, ac ventos ciet: aut omnis intro, & tunc exitu intercluso ferocior, ipsa terræ fundamenta cœuellit. Confirmat hoc idem Aristoteles exemplo terræmotus, qui contigit in Achaia; vbi tranquillitate, inquit facta, & fluente intro vento, factus est terræmotus. Quamobrem, cum pluribus hoc anno extiterit ob siccitatem spiritus, nul-*
- lus

lus superiore hyeme extra prodierit, nimio terræ meatus obstruente frigore: omnis intro conclusus, ineunte iam vere, laxata humo, magno impetu admolitus viam ad auras, terram quæ concussit, quæ scidit. Concussus terræ motum præstitit, scissio voraginem. Prior oppida, vrbesque prostravit: posterior hausit, ac forbuit. Id etiam causæ fuit, cur sub nascentis terræ motus initia, maris vndæ, vt supra narraui, nullo ventorum impulsu subsilirent ex se se: quia, vt de euentu consimili tradidit Aristoteles, *mare non dabat perflationem impetum facienti sub terra spiritui, sed obstabat.* Ex quo id addiscens Plinius, *Terræ motus futuros*, inquit, *nauigantes quoque sentiunt, non dubia coniectura sine flatu intumescente fluctu.* Huc etiam referri potest maris Panormitani, de qua diximus, inundatio, quod vi spirituum non longè erumpentium elatæ vndæ superfunderentur litoribus; vt in ollis euenit, cum aquæ supposito igne despumant. Ita, inundatione terræ motû sequuta, tradit Seneca Africâ ab Hispaniâ, Siciliâ ab Italiâ complexu diuulsâ. Hinc etiam factum est, vt in S. Euphemie cæpis paludes, ac lacus accreuerint per terræ hiatus aquas immittente spiritu. Quod adnotauit etiâ Aristoteles, dum dixit, *factis terræ motibus erupisse aquas.* Hæc de huius terræ motibus causis breuissime: quâdo de terræ motibus vniversim in nostro de Vesuuiano incêdio nûcio licuit, nisi res me fallit, non ieiunè disserere. Inuestigatum hætenus, cur hoc anno: inuestigandum superest, cur in hoc potissimum loco terræ motus obtigerint. Calabria peninsula est, quæ circumfusa maris ex vtroque latere aquis alluitur. Porro interclusis vbique spiritibus abundat mare, sicco halitu regnum obtinente inter humida. Non enim falsum mare, quia terræ sudor fit, vt somniauit Empedocles: sed quia *in mari id, quod est terra humido commixtum, causa falsedinis est*, vt egregiè docuit Aristoteles. Nempe Solis vi è subiecto vndis solo quotidie halitus euocante, & crasso quodam lentore marinis aquis à natura indito terreorum halituû expirationem arcente. Cum igitur hi causa sint terræ motuum, quando acrius incalescunt, & mare radijs excoctum solâribus, exhalationibus calidis affluat: loca maritima, & peninsula, quas mare vtrinque proluit, crebrius terremotu

Arist. ibidem.

Plin. lib. 2.
c. 81.Sen. Nat. 9. li.
6. c. 29.

Arist. loco cit.

Arist. 2. Met.
sum. 1. c. 3.

Arist. 2. Met. sum 3. c. 2. Plin. lib. 2. c. 80. iactantur. Testatur hoc, ut cætera, Aristoteles, qui *circa loca*, inquit, *vbi mare fluxibile est, fortissimi fiunt terræmotus*. Ex hoc fonte id hausit Plinius, cum dixit *maritima maximè concuti*. Idcirco insule quoque, si cætera, adfint paria, terræmotu frequentius agitantur, ut de Cypro, de Tyro, de Ænaria, de Molucis, de insulis, quas vocant tertias, Conimbricenses testantur. De Sicilia, de Æolis, de Eubæa testatur ipse Aristoteles. Peninsulæ verò alio etiam nomine terræmotibus subiacent, quod plerunque oblongæ sint magis, quam latæ. Idcirco angustiozem habent campū, quam ut turba spirituum subterraneis interclusa locis impunè disijci, dissiparique possit. Quamobrem, ut verbis utar Aristotelicis, *circa dicta loca terræmotus fiunt, maxime propter angustias*. Porro Italia peninsulam efficit triplici recinctam mari, Tyrrheno, Adriatico, Ionio. Neapolitanum regnum Italiæ pes dicitur. Huius extrema pars Calabria, in quam arctissimè desinit. Quippe Italiæ longitudo ad mille, & ducenta milliaria tenditur: latitudo quæ maximè patet, ad ducenta, quæ minimū, ad viginti. Idque in ea Calabriæ ora, ut testatur Plinius, quæ inter Scylletium, & S. Eufemiam, olim oppidum, nunc nudum nomen, interiacet. Altero quidem totius Europæ Isthmo. Italia verò nusquam angustiore, quam in ea sui particula, quam prisca magnam Græciam appellabant. Inter has angustias deprehensi spiritus, qui in terræ penetralibus delitent cum aliò trajcere nequeant, solum aggrediuntur, cui substant. Primò sollicitant, tum quatiunt, postremò discindunt: ut aditum sibi ad auras aperiant, per matris vulnera, per funera populorū, per clades urbium. Itaque terræmotus sæuiunt in Calabria ob maris viciniam; ac terræ angustias: cum præsertim circumducta sit montibus. Enimverò locis montanis, ut Conimbricenses obseruant, terræmotus infestior, quam planis: quod illa cauernas, & specus condant in gremio, spirituum receptacula. Quamobrem natura Ægyptum, ut ex antiquiorum sententiæ refert Seneca, è terræmotu exemit: quia in latissimas diffusa planities solum continet non intus excavatum, ac peruium; sed vndique coagmentatum, ac solidum. Porrò Calabria plerunque montosa est, ac percauatos

Conimbr. in Met. tr. 11. cap 6. Arist. loco cit.

Arist. ibidem.

Plin. lib. 3. cap. 10.

Conimbr. tr. 11. in mot. c. 6.

Sen. Nat. 9. lib. c. 26.

uatos intorsum recessus domicilia præbet halitibus: quo-
 rum multitudo antris obstricta acres excitat terramotus: *Crist. loc. cit.*
 Quod nõ prætermisit Aristot. dum dixit *fortissimos fieri ter-
 ramotus, ubi regio subantrōsa, ut circa bellepontū, & circa*
Siciliã. Huc accedit, quod Calabria sulphure, & pice abūdat. *Berr. Antiq.*
 Nã & non procul à Nicastris, & prope Casabonã aquæ fluunt *Calabr. lib. 2.*
 sulphureæ: & pix magna copia è Calabria asportatur ad il-
 linienda nauigia. Neque ignes subterranei desunt, quibus
 alimenta præbeat materia sulphurea, & picea: vt perspicuè
 ostendit Aethnæ montis in finitima Sicilia, & Vulcaniarum
 insularum vicinitas. Primam verò terramotuū originem
 tribuunt Meteoristæ flammis intra terram conditis. Vbi in-
 numerata sunt ignium conceptacula, à quibus dimanant cali-
 di, & sicci igneæ naturæ spiritus. Ex his, dum factò impe-
 tu assurgunt, tetramotus. Quamobrem ex Plinio, *non* *Plin. lib. 2.*
aliud est in terra tremor, quam in nube tonitrus, flamma *c. 29.*
vtrobique inter obstantes aggeres eruptionem tentante.
 Primus omnium docuit id Anaxagoras: sed optimè omnium
 Aristoteles, qui *terra, inquit, per se sicca à Sole, & ab eo* *Anaxagora*
quæ in ipsa est, igne incalescens, multum quidem extra, mul- *apud Sen. nat.*
tum quoque intra spiritum efficit. Et infra. *Maximè cor-* *qu. lib. 6. c. 8.*
porum motiuus est spiritus. Etenim ignis, quando cum spi- *Arist. loc. cit.*
ritu fuerit fit flamma, ferturque celeriter. non igitur terra,
neque aqua causa erit motus: sed spiritus, cum intro fluxerit.
 Præclarè etiam inferiùs exemplum ex corpore huma-
 no subijcit, in quo bilis ignescens ex febris agitatione pulsū,
 membra tremore concutit. *Oportet, inquit, intelligere, si-* *Arist. ibidem*
cut in corpore nostro, & tremorum, & pulsū causa, est vis
spiritus, qui intercipitur: sic & in terra spiritum similia fa-
cere: & hunc quidem terramotuū velut tremorem esse,
illum autem velut pulsū. Quemadmodum igitur corpori
 humano tremorem inducit febris, ex qua saepe interitus, &
 cinis: ita, quando terræ morbi non desunt sui, tremorem
 illi præstant spiritus ignei, ex quibus vrbium funera, & cine-
 res. Ita idem Aristoteles refert in vna earum insularum,
 quas in conspectu Calabriae positas alij Aeolis à ventis, alij
 ab igne Vulcanis appellabant, *rupta terra exiisse spiritum*
multum, & fauillam & cinerem eleuasse: & Liparæorum

Ciuitatem non longè existentem incinerasse. Idem nunc exitium Nicastris contigit, in qua vrbe, vti supra narrauimus, terramotus ædes non tam abreptæ, quàm absumptæ immixtos pulueri tumulos cinereos reliquerunt; busta non parua vrbs, quæ paruum defedit in cinerem. Profectò id inter terramotum, & incendium interest, quod inter flammam, latentem, & publicam. Concussus, excidia. cineres effecta sunt spirituum igneorum, quos duritie soli coercitos, vt ad superna transmittat, natura è terræ visceribus excutit, non odio quàm amore nocentior. Iisdem adscribendus est ignibus color rubeus, quo prope Nicastra fluxisse Lamerum fluum diximus. Nam, quemadmodum pluit aliquando sanguine, quod accidisse M. Aelio, & Caio Portio consulibus refert Plinius: idque tantùm in speciem, halitibus igneis magna copia in humorem intrusis, liquidum densioris flammæ ruborem reddentibus: ita nunc diducta in hiatus terra, & spiritus flammeos efferente, cœpere ijs inmixta fluuiales aquæ rubescere, admissio intra venas hoste. Inuicta vtrinque violentia: cum neque ignis aquas, nequæ aquæ ignem edomarent: erubescere vtroque, veluti puderet non vincere. Alia quoque ab aquis miracula. Quidam prope Tarentum imminente iam terramotu, cum fortè ad hauriendam putealem aquam accessisset, illa ad os putei sponte assurrexit, obstupescente homine, & quasi ad excantatos latrunculos proclamante. Enimuerò subiecta flumina, vt in ollis euenit, exilibant aquæ in sublime; quasi aduersantis elemèti sedem occupaturæ. Alter sub idem tempus aquam hausit ex inopinato turbidam, & malè olentem: ex qua bene ille odorari poterat terramotum futurum. Nam hoc, inter cætera eiusdem præfagia, recensentur à Plinio; quod tenuiorum partem spirituum, e sulphureis plerumque venis, per occultos terræ meatus præmittat, quasi leuioris armaturæ equites hostium iter exploraturos. Hinc etiam sabulum, vt supra diximus in lamentino solo præferuidum. Hinc circa Vibonem sulphureus post terramotum fumus, quotidie ex nouo terræ hiatus conuolutus in globos, nouas ibi Tartaro pandente fores, non Cerbero, sed terramotu adlatrante: vt vel ex hoc appareat non aliud tantæ cladis author, quàm ignis.

Hinc

Plin. lib. 2.
c. 46.

Plin. lib. 4.
cap. 11.

Hinc etiam ab ea Vulcania insula, quam Strongolum vocant, fumus prope idem tempus insolens, plusquam Cymmerijs tenebris, obducto per diem Sole. Ingens etiam e montis cacumine obmurmuratio: ut de spiritibus intus occis Latinus vates cecinerit.

Illi indignantes magno cum murmure montis,

Circum claustra fremunt.

Quapropter suspicati non pauci vniuersam hanc totius Calabrię calamitatem ab hoc vno monte profectam, postremum Vesuiij facinus æmulante. Nisi quod hic splendidus, & igne aspectabili, quasi tormentis bellicis hostis publicus: ille clandestinis insidijs, per actos introrsum cuniculos, flamma delitescente desequit, vastitate longè maiore populorum, arque vrbium. Hinc denique in eodem Vesuuiio, ut dictum est, eo die collucentes flamme, paruum preteriti inceudij simulachrum, tanquam montis minę iterum connitentis, sed exhaustis iam viribus. Ut ex hoc perspicue intelligamus, etiam montes per condita terris itinera, specusque vastissimas sua inire commercia, tanquam diuinę iustitię vindices in improborum scelera, iunctis facibus, exarsuros. Equidem facillè adducor ut credam, clades vrbium tam immanes, stragemque tantam mortalium non sine peculiari diuini numinis nutu contingere: naturam ut administram se gerere, non ut dominam; regi, non regere; satellitium prebere, non imperium. Quocirca, preter proximas noui terrę motus causas iam adductas, superiores alias, altioresque oportet agnoscere, quibus inferiores ducuntur. Hoc solo naturę magisterio, vel ipsi Ethnici didicerunt, qui terramotu, vel exaudito, vel nunciato ferias indicebant in eius Dei cultum, qui terram e suis distractam sedibus dimouisset; Quippe, cum turbam Deorum admitterent, id Dei alicuius vi factum esse pro comperto habebant, cuiusnam, incerti. Quamobrem Gellius *veteres, inquit, Romani, ubi terram mouisse senserant, nuntiatumue erat, ferias eius rei causa edicto imperabant: sed Dei nomen cui ferias seruari oporteret, statuere quiescebant quoniam per quem Deorum, de arumue terra tremere, incertum esset.* Diuina id quoque testantur oracula, dum terramotum soli Deo tribuunt, qui *commo-*

uet terram de loco suo, & columna eius concutiuntur. Profectò quis credat à spiritu adeo exili, vt aciem oculorum effugiat, quemadmodum præclare perpendit Seneca, *iactari, vibrarique terram cum montibus, magnas cum moenibus vrbes, cum totis maria litoribus*. Hoc sanè illius vim, indicat, qui vt canit Ecclesia, *mundum pugillo continet*; vt Isaias testatur, *appendit tribus digitis molem terra*. Egre- giè rem declarat id, quod S. Antoninus euenisse refert Tyroni cuidam sui ordinis. Hic, cum toties in hymno Deiparæ versiculum hunc cantitare audiisset, *Mundum pugillo continens*, cœpit miræ simplicitatis adolescens tacita secum cogitatione versare, quænam Deo palma esset tam gigantea, vt vola clauderet orbem terrarum. Inter eas curas fluctuâ- tem animo somnus oppressit. Dormienti, visa multitudo Angelorum innumerabilis ante duas sedes astantium, in qua- rum altera Christus, in altera è regione Virgo parens con- federat. Aderant etiam Sancti omnes tanquam metu perfu- si, atque ad extremum mundi examen vocati. Perlecta mortalium crimina; perlectæ paucorum virtutes, cumque illa mole longè maiore lancem grauarent, videbatur iratus iudex orbem terrarum vniuersum, tanquam pilam manu pro- ijcicere, his vocibus adiectis, *cum iudicatur exeat condem- natus*. Tremebundus tyro, nec tam somno sopitus, quàm semimortuus ad Deiparam conuersus clamauit, *S. Maria succurre miseris*. Hæ preces Virginem incitauere primò vt assurgeret, tum vt ingenua supplex procumberet ad filij iu- stissimam iram sedandam. Vociferatio interea à semisomni edita fratres acciuit. Qui, cum accurrerent, terramotu concuti sensere urbem adeo ingenti, vt multarum ruina- ædium ciues omnes ad præcipitem fugam extra urbem im- pulerit. Ita iuueni persuasum, terram diuina manu cieri, di- uina consistere. Frustra quoque nos criminari elementa, atque in terræ motibus accusare naturæ scelera; quando no- stro sit vitio; vt terram diuina vis quatiat, quò pressam tot improbrum onere degraueat. Quod effractus non illabatur orbis, quidquid immotum seruetur, quidquid integrum, Vir- ginis patrocinio deberi. Agnouit hoc antiquiorum Græco- rum pietas, die festo annis singulis instituto, illi memorie sacro,

Isa. 40.

S. Anton. in 2.
parte. Hist. tit.
23. cap. 5. §. 1.

Psalm. 108.

Baron. tit. 9.
Annal. ann.
740.

H

sacro,

sacro, qua sub Leone Isaurico ab immanissimo terramotu
 Bizantij ædibus, & murali corona difiectis, ciues multi Vir-
 ginis ope seruati. Libet, ex Monologio Græco, de hoc pau-
 ca quædam transcribere. *Vigesimo sexto Octobris die, fa-*
ctus est Constantinopoli ingens, & terribilis terramotus. &
omnes domus, & Ecclesia conciderant: multique ruinis op-
pressi sunt mortui. Quare tam terribilis terramotus me-
moriam recolentes, supplicamus ad magnum, & sacrum
immaculatissimæ Dei genitricis Mariæ templum, eam enixè
precantes, & nautum propter nos peccatores Iesum Chri-
stum, vt nos a sua iusta liberet ira, contra nos excitata.
 Hæc è Monologio, in quo à Græcis populi cæteri admonen-
 tur, vt beneficia tam perspicua annuæ memoriæ consecrèt,
 mansura perenniùs, si agnoscantur. Alter in eadem vrbe
 terramotus priorem æquauit clade, vicit prodigio. Nam
 cum aliquando septem, & quinquaginta Constantinopoli
 diuulsis turribus, Theodosius cum proclo Patriarcha, & ci-
 uibus domicilia, vt fit, traduxisset ad campos: ibique ter-
 ramotu vehementiùs grassante, cuncti ad preces incumben-
 rent, raptus e turba in aërem repente puer, oculisque sub-
 ductus. Tum eadem via demissus, Imperatori, & Episco-
 po mirabundis narravit candidè, audiuisse se Angelorum
 concentum in has efformatum voces, *Sanctus Deus, San-*
ctus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis; addito mo-
 nitu, vt ipsi eodem modo concinerent: quo præstito terra-
 motus illico siluit. Hoc sacrum trifagium, comprobante
 postea Concilio Chalcedonensi, ab Ecclesia vniuersa vsur-
 patum. Ex his liquidò constat terramotum precibus con-
 quiescere, sceleribus excitari. Calamitosi certè sumus: vti-
 nam non criminosi. Ferrei extra exemplum, si ad tot Dei
 monitus obdurescimus. Enimuerò superioribus annis ter-
 ramotus occæpere in Calabria, iactato Catacio, non sine
 ædium iniuria; luxato Girifalco, non sine voragine. Non
 multò post deflexere in Apuliam, vrbe S. Seueri, & oppi-
 dis dirutis non ignobilibus. Paucis post annis transmisere
 Neapolim, comitati Vesuuiantum incendium, euersis Her-
 culano, & Pompeijs, vexata Neapoli, perturbata Campa-
 nia, perterrefacta Italia, metu etiam ultra periculum. Po-
 stemò

Marcell. in
Chronico Ba-
ron. an. 446.

Concilium
Chalcedonen-
se act. Dama-
scen. 3. de fi-
de c. 10.

stremon atrociore remigrauerunt in Calabriam, iam non pa-
 gum, aut urbem, sed integras prouincias depopulati, non-
 dum exaturata clade Adhuc ibidem impunè bacchantur,
 quidquid primo furori integrum demolituri. Inde corripue-
 re Lucaniam; tranauere Tarentum: iamque in ora Salenti-
 na urbem Neritum terræ ingenti motu iactatam, postremis
 nuncijs accepimus. Quota regni pars luctu vocat? Clades
 nobis creatur ex clade. Incendium terræmotu, terræmo-
 tus incendio feritur, exitiali quadam fœcunditate. Pleraq;
 regna Mars vexat, nostrum Pax: & cum externis viribus
 non pateat, in exitium suum armatur. Infelices nimium,
 quibus ex incolumitate calamitas nascitur. Externa cessant:
 domesticis implicamur. Hostilia patimur sine hoste. Non
 hic somnos inimicæ militum excursiones abrumpunt: non
 instructæ nos acies, non obsidiones urbium, non bombar-
 darum strepitus, non buccinarum clangor exterret: sed in-
 cendia, excidia, ruina. Tantum cladis Pax attulit, quan-
 tum ne bello quidem timeri potuisset. Bellatur nobiscum,
 natura: & ne quid huic bello desit, personat terræ fragor pro-
 tuba. Quos hostium non tetigere tela, hausit metus, hau-
 sit dolor, hausere elementa. Dedimus tragœdiam orbi ter-
 rarum, descendam lachrymis seculorum: omni malo vexa-
 ti, nullo perdomiti. Triginta circiter millia hoc terræmo-
 tu interempta. Tanta internicione mortalium diuinæ iræ
 litatum. Non plures iusta acie, iniquo Marte, vnico bello,
 pluribus prælijs, cecidissent. Orbati parentibus filij, paren-
 tes filijs: viduati coniugibus coniuges: spoliati superstites
 consanguineis, affinibus, amicis. Nulla pœna familia sine
 fletu: ac vere inuito, exultante natura, prætis ridentibus,
 lachrymatum. Non hoc extinctorum, quem recensui, nu-
 mero eos complector, quos ex terræmotu vel saucios, vel
 bonis omnibus spoliatos aut vulnus, aut ærumna confecit:
 præteritis etiam ijs, quos distracta in campos domo, con-
 tractus morbus sustulit. Minor tamen fuit hominum strages,
 quàm pro urbium, atque oppidorum ruina. In Vesuuiano
 incendio quinque millia capitum periire, duobus oppidis e-
 uersis, pago vno, vel altero. Nunc deiecta Consentia,
 quassatum Caracium, Prouinciarum metropoles, absumptum
 Nica-

Nicastrum, Calabriae ornamentum, ac gemmula; deleta Murgantia, afflictum Miletum, Terina semiruta. Messana, Roscianum, Besidia, Tropiana, Medama non sine querela. Rhegium, Locri, Tarentum, Maratea, Neritum periculo affinia. Neapolis, si minus ruina, certe oppressa metu. Has decem, & septem vrbes terræmotus inuasit; multas ex parte, quasdam funditus diruit: & mœnia, inter tot seculorum obsidiones intacta, vnico afflatu expugnauit. His adijce oppida, pagosque, qui partim ingentem perniciem, partim integram ruinam perpeffi supputantur septuaginta, & eò amplius. Ex his facile inferre licet, terræmotum hunc collocandum esse inter maximos. Etenim Plinius diligentissimus antiquitatis scrutator. *Maximus, inquit, terræ mortalium memoriæ extitit motus, Tiberij Caesaris principatu: duodecim urbibus Asiae vna nocte prostratis.* Nunc verò deiectæ, ac detritæ vrbes non minus, quàm duodecim; si addas oppida vrbes æquantia. Pagi, villæ, turres siue rurales, siue litorales extra numerum. Equidem non inficior terræmotum, quo sub Tiberij fascibus, Christo morienti tellus indoluit, iure à Plinio omnis memoriæ maximum recenseri, non clade, sed mole. Quippe non vnus, aut alterius regni conclusus finibus totum concussit orbem terrarum; vt totus sui authoris interitum persentisceret: discissis etiam montibus, quasi comam capitis ad luctum dilacerante natura. Quocirca exaggeratè admodum scribit Orosius, terræmotum sub Valentiniano vbique locorum terra, marique grassatum. Nam cordatè captus oculis, sed sapientiam planè lyncea Didymus, *terræmotus, inquit, saepe fiunt in terris. Venti qui ante, vel post Christum extiterunt, partem quandam terræ occuparunt. Mei autem Christi tēpore, nō priuatus fuit aliquis terræmotus, sed tota ipsa terra quassata est, & e centro conuulsa.* Cæterum Christi obitu reparante orbem terrarum, non deuastante, clades tanta fuit, quanta par foret mysterio: duodecim urbibus Asiae, in qua maximè Echnica supersticio vigebat, prostratis; vt totidem Apostoli ad Ecclesiæ Christianæ structuram erigerentur. Inter eos verò terræmotus, qui intra naturæ leges, extra miraculum positi naturales causas agnoscunt, hunc, de quo scribimus, vix ab alio

Plin. lib. 2.
c. 84.

Orosius lib. 7.
c. 31.

Didym. in
cat. PP.
106. 9.

Senec. Epist. 4.

alio quopiam superari crediderim, immanitate, amplitudine, diuturnitate. Immanitas perspicue ostenditur testimonio Senecæ qui *terra*, inquit, *vix unquam tam grauis, aut perniciosus motus fuit, ut tota oppida euertaret*. Nunc euersæ tres vrbes, plura oppida, pagi plurimi: duæ prouinciæ deuastate: trahente momento tēporis seculorū excidia. Nulla tam pernicioſa calamitas, ex quā nihil alteri calamitati superſit. Terræmotus hic, quā ſæuiſt, pœne nihil alteri dilacerandū reliquit. Nec verò quidpiā defuit, quod atrocitati feruiret. Mons diffractus Conſentiæ: maris deceſſio in Napitia: procella Panormi, terræ hiatus in Sciliano: aquæ ſuperfuſæ agro Lameſino: famei globi erumpentes e Vibone, flammæ exardeſcentes in Veſuuiō: cineres effuſi Nicaſtris, amnis ſanguineus prope Nicaſtra. Non hic prætermitteudum cenſeo, quod retulit, dum hæc ſcriberem, Sacerdos è Franciſcana familia ſpectatiſſimæ fidei nuper profectus è Calabria, propior tum periculo, quàm qui perierant: viſum, intremiſſe tellure, retrorſum labi Lameſinum fluuium, retractis aquis, retorto curſu, quaſi territus fugeret: tum elatis vndis, amnē campis reſuſo bullientes pluribus in locis vortices corrotafſe, & fremitu, & æſtu planè marino. Nihil iam oſtentofum ſupereſt, quod hic naturæ ira ſuppreſſerit. Nihil relictum, famæ mendacijs. Nihil ipſæ fabulæ poetarum fingere, aut excogitare poſſunt atrocius. Amplitudinem proximi terræmotus metiri poſſumus locorum ſpatijs, quæ longè, latèque complexus obtinuit. Gemina Calabria occupata. Prouinciæ præterea tentatæ tres, ora Salentina, Lucania, Campania. A Rhegino litore, quod ab eſt octo dierum itinere, Neapolim vſque perductus vrbeſ regiam inuaſit. Neque vnico regno contentus, ſuperatis freti faucibus, Meſſanam perſtrinxit. Demum, dum adhuc prouinciæ hi terræmotus graſſarentur in Calabria, inter tot marium, terrarumque tractus, infeſtatæ Senæ, vrbs Etrurix florentiſſima, adiectis ad reliquam Italiam veluti minacibus nuncijs. *Terræ*, inquit Seneca, *non unquam per ducenta milliaria motus extenditur*. Hic ab extrema Calabria ora vſque Neapolim pluſquam trecenta paſſuum millia tenuit. Ex quo perſpicue conſtat non potuiſſe in locis tam diſſitis terram intremere.

Seneca lib. 6.
nat. queſtion.
cap. 25.

contextu quodam, nexuque partium, & ut loquuntur Phi-
 losophi, *per consensum*: sed ubique concussam vi spirituum
 sublatentium, iactatione quâ maiore, quâ minore, pro ha-
 lituum copia, & subterraneis angustijs: eruptione pluribus
 in locis tentata, in plerisque conatu inani, diltractis viribus.
 Amplitudini par diurnitas, nè clades magis locorum spa-
 tiji laxaretur, quàm temporis. Enimuerò duobus iam exa-
 ctis mensibus, adhuc terræ motum per interualla sæuire quo-
 tidianæ litteræ perferunt. Ineunte Iunio congeminatus pri-
 mus similis terræ motus: nisi quod huic parem diruendi ma-
 teriam ruinæ ipsæ subtraxerant. Sub ortum Solis, primo ra-
 diorum appulsu excitati spiritus, euocatique ad superna cœ-
 pere denuo terram impetere, ac veluti admotis machinis
 arietare. Præmissus hic maioris cladis prænuncijs, ut op-
 portunè sibi fuga quisq; consulere, impleto Dauidis oracu-
 lo, *dediti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie* *Psal. 59.*
arcus. Hora imminebat quarta supra decimam, cum in-
 calescente iam Sole, quasi tunc quoque iræ calescerent, ha-
 litus maiore impetu soli duritiem adorti, terræ motum edi-
 dere in vniuersa Calabria adeo ingentem, ut iterum omnia
 late loca Neapolim vsque peruaferit: quanquam id sparsum
 raptimque, deseruescente per interualla sæuitie. Catacium
 in primis, Consentiamque pessumdedit, odio in metropoles
 infestiore. Catacij, quod supererat Episcopalis templi, Con-
 sentiæ, quod steterat regiæ arcis deiecit. Vtrobique ædes
 reliquæ concussæ labant, quantum coniectura assequi possu-
 mus, primo aggressu labefactandæ. Besidia, & Patycos mo-
 dice prius attacta detrimentum feruntur nun passa non mo-
 dicum. Sanctæ Seuerinæ mons in enormem hiatus absces-
 sit. Petilia, & Casabona plane deturbata, atque euersa.
 Oppida his minora, vicique inolescente malo non numeran-
 tur in clade. Iam instantato ubique metu, denuo deserta
 tecta, remeatumque ad campos. Quippe veluti fatali quo-
 dam instinctu, tunc maxime ad terræ gremium confugimus,
 cum nos tellus exagitat: quasi parentem agnoscamus, dum
 punit. Sed profectò, ut cœpere res labi, plane ruunt. nem-
 pe id ansam dedit Vticensi classi, ut Medamæ litora inuade-
 ret, ijs in seruitutem abductis, quos tellus excusserat in oras
 barbaras

barbaras amandandos. Nunciatum etiam è citeriore Calabria in agro Nucерiano pluiffe grandinibus tantæ molis, vt duarum librarum pondus explerent. quibus animantes non pauca sub Dio exanimata, quasi lapidatum esset de celo. Grandines quoque visas subuirides, veluti spem facerent melioris fortunæ. Quanquam, si rationes expendimus, spes in metum euadit: neque alia spes affulget, nisi de qua poeta,

Aeneid. 4.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

*Arist. 2. Met.
sum. 3. e. 2.*

Desperanda vicina quies: mali speranda diuturnitas. Etenim Aristoteles ita pronunciat. *Cum fortis, factus fuerit terræ motus, non mox, neque, neque ad semel cessat agitare: sed primò quidem vsque ad quadraginta dies agit: posteriùs autem, & ad vnum, & ad duos annos dominatur, secundùm eadem loca.* Elapsi iam quadraginta dies annum, aut bien-

*Plin. lib. 2. c.
83.*

nalem terræ motum prænunciant. Quid non pertimescendum ab annis, quando fuit adeo exitialis diecula? Instaurata sæpissime soli iactatio vires indicat hostium adhuc integras; grauemque esse terræ gremium halitibus, quos ipsa in suum gignit exitium. Abditum in humo malum, atque altè in visceribus ipsis infixum, Quippe in Calabria, vt diximus, rupes præaltas admolita natura est: infra quas cauernæ, & voragine, halituum non tam aulæ, quàm carceres. Horum, dum à claustris resiliunt, alios laetis compagibus tellus egerit, alios frustra connixos retrudit. qui, dum retentant exitum, nouo solum obluetans concussu cient. *Creberrimus, teste Plinio, Punico bello terræ motus, intra eundem annum, septies, atque quinquagies nunciatus Romam.*

Luc. 21.

Nunc nunciatus intra diem quater, & vicies: intra mensem non minùs, quàm centies, obfirmata indesoli, hinc halituum pertinacia, pugna toties cessante, toties reparata. Ex his persuasum, vt reor, quod suadendum proposui, terræ motum hunc, quo de agimus, siue atrocitate cladis, siue amplitudine locorum, siue diuturnitate temporis reponendum esse inter maximos. Quod si inter maximos, numquid non inter magnos? Si inter magnos, vtique inter eos, de quibus dictum est, *Erunt terræ motus magni per loca, & pestilentia, & fames.* Rogandum profectò diuinum Numen, ne terræ motum fames, & pestilentia excipiant. Nam ferreum

ad

ad imbres caelum, & ficci halitus adurunt exuccam egerem: motuque terra crebro in hiatus diducta, Mephitim teterrimam, ac spiritus graeolentes exhalat. Quippe qui ducunt eluuiem ex occulto. Quamobrem id animaduertens Seneca, *Solet*, inquit, *post magnos terrarum motus pestilentia fieri. Nec id mirum est. Multa enim mortifera in alto latent: & aer ipse corruptus internorum ignium vitio, cum longo situ emissus, purum hunc, liquidumque maculat, ac polluit: insuetusque ducentibus spiritum affert noua morborum genera.* Hæc Seneca. Nos verò mittamus omnia calamitatis futuræ, quam Numen iratum minatur, placatum auertet: & quod reliquum est, ruinæ totius, quàm præsens clades intulit, pretium expendamus. Hoc vt præstetur exactius, neque ingratum, vt arbitror, neque abs re erit, Calabriae totius, vnde damni æstimatio petenda est, situm, magnitudinem, emolumenta breui narratione percurrere.

Calabria, olim Messapia e Solino, Ausonia ex Catone, siue ab antiquioribus Calabris, qui vt Ptolemus testatur, in Salentino litore mare Ionium incolebant, siue a Calauria Argolici sinus insula, vt refert Ortelius, Demosthenis interitu nobili; siue à soli vbertate, vt Leandro, & Barrio placet, Græcarum vocum *καλός γῆα* coniunctione appellationem, fortita, gemino circumfusa mari, Tyrrheno, & Ionio, ab oriente Salentinos, & Græciam spectat, stirpem antiqui nominis; ab occidente Neapolim: quæ ad Aquilonem vergit, Lucaniæ nectitur: quæ ad meridiem obuoluitur, per angusto discissa freto, Siciliam veluti discedentem prosequitur, ultimo Italiae fluctu, Demum quæ mare procurrat longius, Africam prospicit, extremo Europæ litore. Longitudo non à Talao, vt Barrius, sed vt Ortelius, & alij à Lao fluuio, qui Calabriam à Lucania dirimit, vsque ad Leucopetram centum octoginta millibus passuum tenditur. Latitudo maxima septuaginta; minima viginti milliaribus constat. Prior ab vrbe Terina ad Lacinium promontorium: posterior ab antiqua Lameria, Scylletium vsque perducta: vbi vicino fretu Isthmus adiungitur. Totus verò regionis ambitus septingenta, triginta millia passuum continet; inter magnæ prouinciæ, regni que amplitudinem, sed regno propior. Calabria

Seneca lib. 6.
natur. q. c. 27.

Solinus cato.
Ptolemus.
Ortel. in The-
saur. Geogra-
ph. Leand. in
descript.
Ital. regione. 7
Barr. de An-
tiquit. Calab.
lib. 1.

Barr. ibidem.
Ortel. & Leand.
locis citat.
Leucopetra,
nunc Capo di
sparte vento
ex Leand.
Terina, nunc
Mantia ex
Nigro apud

Ortelium.
Pamelia, nūc
S. Eufemia
Magin. in
Georg.
Prod. descript.
& Pam. in
Tertull. de
pallio n. 55.
Clauer. intro.
in Georg. lib. 3
c. 29.
Plin. lib. 3.
cap. 11.

Trogus. An.
neus.
Dionysius
Afer.
Polybius.

Strabo.

Cassiod. in Ep.
l. 12.
Plin. lib. 3.
c. 10.

Ioseph. lib. 2.
antiq. c. 11.

labriæ fines vltimiis Maginus, & alij porrigunt: qui Tarentum inter Calabriae vrbes recensent. Siue quia confundunt eum Calabria magnam Græciam, quæ ex ea parte patet latius: siue quia, teste Plinio, à priscis Calabriae nomen accepit peninsula illa, quæ Tarento Brundisium ducitur: Quod postea nomen à Salentinis relictum ad oram conterminam, traductum est. Quanto in honore regio hæc apud reges fuerit, illud argumento est, quod futurus Regni hæres Dux Calabriae vocabatur: quasi hoc nomine scepra præciperet, Cæsar imperio destinatus. Præludebat ille regno administratione Calabriae. Quippe vrbes complectitur sex, & viginti; quatuor Archiepiscopali, cæteras episcopali infula ornatas. Oppida, pagique pæne numerum fugiunt: tanta vicinitate, ac frequentia, vt continentem vastissimæ vrbis speciem præbeant, quæ rura, villaque concludat. Porro Calabria est omnis diuisa in prouincias duas: quarum altera Brutios, altera magnam Græciam continet. Illi ita dicti, siue à Brutia femina, cuius opera primam arcem cœperunt, vt refert Trogus: siue à Bruto eximia virtutis viro, vt placet Anno: siue à Bretio Herculis filio, à quo exædificata Brutiorum caput Consentia, vt in Dionysio Afro legitur: ideo Bretij ab alijs, & tota regio à Polybio Brettania dicitur; siue deniq; ad contumeliam, odio Lucanorû, quibuscum bella gesserant, vt vult Strabo: tanta sententiarum varietate suum cuique permittente arbitratum. Magnam verò Græciam appellarunt Colonia à Græcia deducta, ad quam Calabria ex eo latere obuertitur. Principes hic à Græcis exædificatæ vrbes. Nam Scylletium ab Vlysse conditum refert Cassiodorus, suæ fortasse Ithacæ nidulum, ac rupes peroso: ab Atheniensibus affirmat Plinius, à quibus, & nomen acceperit. Rhegium exstructum à Chalcidensibus Solinus, & Strabo tradūt. Quamuis verò antiquiorem eius originem Iosephus referat in Asthenegum filium Gomer, Noe abnepotem: tamen Rhegium à Græcis, hoc nomen obtinuisse idem testatur. *Cum Gomer, inquit, haberet tres filios, Asthenegus quidem Asthenegos instituit; qui nunc Rhegium vocatur à Græcis.* Ex quo coniectare licet Coloniam eò deriuatam Græcorum: Rhegium autem dictum, vt Trogo placet, à Græco verbo

ῥήγιον

quod à Trinacria discissum : postea Rhegium Iulium, quod post terramotus ruinam à Iulio Cæsare instauratum. Sybarim à Sagari Aiakis filio, non multò post Troiæ excidium, excitatam narrat Solinus : tanta felicitate, vt mox sibi vrbes quinque, & viginti bello Sybaritæ subiecerint. Tū, præcoce fortuna irruente finitimos, à Crotoniensibus domiti, euerisque. Ex eius reliquijs conditum Thurium, hodie vulgò Terranona. Petilia à Philoçeta Herculis comite extracta. Quamobrem Mantuanus vates,

Parua Philoçeta subnixæ Petilia muro.

sive sit vrbs illa, quam nunc Belcastrum appellant, vt contendit Leander, sive Policastrum, vt Barrius, sive Strongiolis, vt alij. Locri etiam Græcos conditores agnoscunt, vel Euantem, vt Eustachius; vel Aiacem, vt Solinus affirmat: religione fortasse quadam nouas vrbes emolientibus ijs ipsis, qui paulò ante Troiam euerterant. Trischene, nunc Taberna, ipso vocabulo præfert Græciam, à tribus tabernaculis dicta, quod olim eius vrbis Episcopus triplici in templo per vices sacra perageret. Crotonem quoque à Græcis positam omnes tradunt. Incertum an ab ijs eò tempestate delatis, vt ex Antiocho narrat Strabo; Achiuis mulieribus, quibus iter cœperat esse fastidio, ibi sedem poscentibus: an, vt Pythagoræ placet, à Thebano Hercule etiam Græco, & Græcis fabulis inçlyto. Qui nomen Herculeo quoque promontorio fecit; quod à Sicilia distractum duo inter se commisit maria. Græciam olet illa iactatio, quod Milo Crotoniates virium fuerit tam immanium, vt columnam, quæ ædificium nitebatur, dum rueret, manu inhibitam sustentauerit: donec, qui suberant, omnes effugerent. Sampson planè alter, nisi quod columnam ille dimouit, iste detinuit. Sed Græcam urbem perspicuè commonstrat Pythagoræ Samij domicilium, qui toto pœne terrarum orbe peregrinatus, tandem Crotone confedit. vbi de mundi ortu, concentuque disseruit; atque in Italiam primus, Augustino teste, Philosophiam inuexit: cum nondum aut Platonica porticus, aut Peripatetica lycea celebrarentur in Græcia. Ad hunc audiendum, vt narrat Laerius, vndique Itali reliqui, Romani præcipuè confluebant: eiusque præceptis imbutum Romanorum

Barrius de
Antiq. Calab.
lib. 6.

Leander loco
citato.
Barr. lib. 2.
Eustachius
Solinus.

Barr. lib. 4.

Strabo.

Pythagor.
apud Barr.
loco cit.

Leand. de re-
scrip. Ital.
reg. 7.

August. lib. 8
de Ciuitate
c. 9.
Laert. in vi-
ta Pythag.

*Hieronymus
contra Ioh. 10.*

*Barr. lib. 4.
Leand. loc. cit.*

*Plato in Ti-
mæo.*

*Barr. in calce
libri.*

norum Regem sapientissimum Numam tradit Hieronymus. Ostentantur adhuc prope Crotonem à Pythagora erectæ in litore columnæ duæ, imitatione quadam Herculei monimentum ad Gaditanum fretum; quasi Pythagoricæ doctrinæ metæ, ultra quas nemo posset excurrere. Crotoni potissimum adscribendum, quod ad Græciæ Calabria magnæ quoque appellationem adiungerit. Hic Orpheus poëta, qui Argonauticam cecinit: hic Alcmaeus, qui omnigenam de natura scripsit historiam: hic Arignotus Philosophus, qui sacri agnomen obtinuit: hic Philolaus Pythagoreus: hic denique, ut in Timæo testatur Plato, omnes bonarum artium disciplinæ, veluti Athenis in alteris, florere. Nec defuere Calabria viri eximia sanctitate clarissimi, Inter quos antiquissimæ memoriæ Nilus Abbas, recentioris Franciscus, minimorum maximus institutor, nouus apud Italos Thaumaturgus: hoc discrimine, quod is montem precibus mobilem, hic transmissis pedibus freto, mare immobile præstitit. Eruditè non minus, quàm accuratè virorum illustrium, quos ea regio genuit, longum texit catalogum Gabriel Barrius in libro, quem inscripsit de antiquitate Calabria. Cæterùm gens plerumque ingenio feruido, callido, & ad omnem disciplinam versatili: apud exteros popularium amantissimi, in patria æmuli, & rixosi. Cæli apud eos iucunda, salubrisque temperies, vergens tamen ad calidam: nisi æstiuo tempore statis quotidie reflantes horis fauonij, euentilato saëre, Solis feruorem obtunderent. Nihil regione tota, siue ad delicias amœnius, siue ad vbertatem feracius, siue ad omnem humanæ vitæ vsum accommodatius. Amœnitatem aspectu præferunt montes, quibus ex utroque Calabria latere, substrato imminet mari, an spectanda, an spectatrix. Hi eius Apenini sunt partes, qui protensus ab Alpibus catenata serie, nexuque cacuminum Italiae dorsum discriminat: atque in Calabriam ductus interdum in editissimas rupes, atque in altissima surgit fastigia. plerumque verò lenibus iugis in colles molliter accliuos demittitur: quos perenni viriditate cõuestit, plerisque arborum intacta coma hyeme ver exhibentibus. Inter Calabriae montes eminent Sila, sylvam ducentorum millium passuum ambitu attollens, in tonsis ilicibus, pinisque

nisque condensam. Quæ ramis multa fronde comantibus, atque inter se celo confertis, vmbra terris diffusa, viatores velut de industria protegit: ita vt Consentia Catacium integrum diei vnus iter æstate media confici possit, arboribus veluti hastatis æstum, ac solem arcētibns. Hyeme verò mons idem nemus Hercinium, aut Caledonium æmulatus, anni canescentem senectam ingēti fluvium pondere sustinet: mox brumali asperitate in summis caloribus ad voluptatem trahenda. Hinc praua lidæ trabes ad construendas nauum arbores, vt ijs mare statum syluēscat. Hinc ad vsum nocturni luminis tedæ, flamma parabili, & cereas faculas imitante. Hinc denique immensa vis picis ad conglutinanda, siue solaria, siue nauigia: illa ne imbribus pateant, hæc ne fluctibus. Hanc vt pote odoratam, resinofam, rutilam, atque ad medicamēta vtilissimam commendant Dioscorides, & Galenus. In cacumine latissima pecori pascua: quod abigendum à pastu, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, cum vbique fontes subfiliant. Qui primò argenteis ducuntur per fibras arborum riuis, dein etiam in ingentes amnes exuberant. Hanc laudem tota sibi regio vindicat; quam & fontana, & fluuiales aquæ rigant. Principes in Calabria citeriore fluuij Busentum, & Crates. Ille, quem alij Basentium, alij Casuentum, alij Barentinum vocant, ab impositis Consentia iugis excurrens, per subiectas rupes ad meridiem obuersas, ingenti strepitu præcipites aquas euoluit. Tum in planitiem effusus, & crebris subinde curuatus flexibus, non vno tramite circumiectis campis illabitur. Demum, magno amnis vtriusque fremitu, Crates ad mare decursurum intercipit: eoque quasi catenatum perducit, & alueo spoliatum, & nomine: in supplicium fortasse, quod Alarici Gothorum Regis thesauros, cum eiusdem cadauere contumultos, adhuc & arena celat, & gurgite. Crates, quinto ab vrbe Consentia lapide, refudante humo scatebram exilit: obscuris inter Silæ vmbas natalibus, obscuri etiam nominis, dum suas dumtaxat aquas vehit. Sed magnorum montium iugis delapsus, nouo semper laticeditior, paulatim è fonte succrescit in fluuium. Et iam iusto alueo, gemina ripa coercitus, Consentinum agrum recto am-

matth. 10. 3
10. 1. 1. 1. 1. 1
10. 1. 1. 1. 1. 1

Barr. lib. 2.

Dioscor. lib. 1.
Galen. Antidot. lib. 8.

Ortel. in The-
sauro Geogr.

Paulus Diac.
lib. 13. hist.
Sabell. Enne.
7. lib. 9.

ne perstringit, Consentiam, sub augustissimi pontis fornicibus, magno murmure præteruectus. Dein Busento, alijsque inclytis amnibus, quasi ex inasperato in eiusdem os influentibus, longo viarum ambitu, elatis cornibus, in magnam Græciam inuehitur: vnde fluctus à marinis haud longè abhorrentes in craterem Tarentini sinus exonerat. Fama vtrique fluuii eximia, quod Crates flauum colorem, Busentus capillo nigrum impertiat: illius apud fœminas, huius laude apud viros. Secundùm hos celebratur Exarus, quia ex Apennini fonte prorumpens, per amplissima terrarum spatia, ad Sybarim vsque decurrit: cum quo sociatis aquis, vterque mari confunditur. His adiungitur Acheron: qui ad montis radices innascitur, prope antiquæ Pandosæ monimenta, olim ænigmate Delphici oraculi, & cæde Alexandri Epirotarum Regis, qui Calabriam inuaserat, nobilitatus. Hic Altiliam inter, & Murgantiam in abditissimas valles ingenti mole deuectus, magnam soli partem exorbet, ac nullo aquarum diuortio iter, quod cœpit, percurrens, in altera Calabria ora ad Ionium mare demittitur. Eius fluminis accolæ Acheruntini dicebantur, ex Plinio: nunc ijs ex terræ hiatu altero patefacto Acheronte. Nobiles in vltiore Calabria fluuij Neætus, & Sybaris, ab eodem Plinio primi in secundo Europæ sinu collocati, ille prope Crotonem, hic prope antiquam Sybarim, quæ ab anni mutuata est nomen: ille verò à Sybari fonte in Achaia, à quo Sybari Calabro derivatum nomen tradit Strabo. Præstant quoque copia, & altitudiue aquarum Alis, & Angitula. Alis prope Catacium e cacumine montis elapsus, ac longo tractu vltra patrios fines euectus, stipendiarias, aquas, non Ionio, aut Tyrreno, conterminis Calabria maribus, sed Adriatico destinat. Angitula fluit non longè ab antiqua Vibone, inter amœnissimos campos, & prata semper vernantia. Amœnitas loci locum fecit poetarum mendacio, Proserpinam eò e Trinacria delatam, vt coronas puella sibi floreas texeret. Cum his adnumero Lametû amnè, Lametia nunc ad superioris Calabria magistratû adscita. Hic prope Nicastra, modò continenti cursu rapidus fertur: modo saxis sub latèssibus elisus voluntatur in spumas quæ torrens, quæ fractus. Nomen ab hoc, & oppido

Ouid Metam.
10. *Leand. loc.*
sitato.

Plin. lib. 3. c. 3

Plin. ibidem
cap. 1.

Strabo lib. 8.

Barr. lib. 2.

pido factū, & litori: quem sinum Lameticū. Aristot. appellat. Præter hos, Crotalus fluuius, quē inter nauigabiles collocat Plinius. Alex Strabonī celebris e cicadarum in vtraque ripa inæquali stridore, quod in altera feruore Solis reddantur vocaliores. Luconus Crotonensium, & Locrensiū pugna, memoratus Trogo. His adde Acrin, Tacinam, Metaurum, Syrim, Basentum: quem fluuium falsò aliqui cum Busento confundunt, vt animaduertit Leander. Hi, alijque obscuriores æstate vadari vix possunt. hyeme verò, cum è montibus eluuiōnem acceperint, ne ab equite quidem sine discrimine. Nec rarò infeliciter lapsos amnis præterfluens abripit, hauritque. Cæterum magna ex ijs voluptas, cum partim in xistos, ac topiaria buxo, myrtoque consita, corruatis per tortuosos anfractus riuulis, visuntur clementissimè serpere: partim per crepidines montium; valliumque secessus obmurmurant: vmbrosis hinc, inde ilicibus, curuato fastigio, in vitrea se se vnda spectantibus, quasi consilium formæ capturis, congeminato intra amnem nemore. Nec suæ arenis desunt aquæ. Quæ passim manant per litora gelidæ, & dulces; complectente salo fonticulos, non violante dulcedinem. Hæ cymbis litoralem oram radentibus placidum præbent iter. Tutum etiam præstant turres identidem, non plusquam sex mille passuum interuallo, dispositæ: ijs præsertim locis, quibus conditi introrsum sinus pyratis commodant latebram. Quos, cum sublato igne detexerint, bombardæ ictu propellunt, fulmine fulgurationem sequuto. Litora quoque sub turribus non rarò portuosa, accessu nauigiorum facili. Neque hæc aut scopulis infida latentibus, aut præruptis aspera: sed toto fermè Calabria sinu tam benignè fluctus excipiunt, vt altero liceat vndam remo, altero arenâ proscindere. Offerunt se nauigantium oculis pagi, castella, vrbes montium dorsis impositæ; aspectabili quadam naturæ pompa, ac veluti theatriali. Discriminantur hæc villis, prædijs, viridarijs: quæ omni pomorū genere abūdant, eximij succi, & saporis. Ostentantur passim mala citria, medica, aurantia in auri speciē pendula. Hortis Hesperidum hic exhibitis: nisi quod hi dracone carent, nō mediocri regionis laude à ferarū innocentia. Inter mala limonia regnum Rhegina obtinent.

*Ariost. 2. Pict.
cap. 10. Plin.
lib. 3 c. 10.
Strabo apud
Leand. loco
cit.
Trogu. lib. 6,
Leand. loc. cit.*

E quibus alia mole præstant: alia femine in varias figuras flexili, pyra, pruna, aliaq; id generis poma ementiantur: quasi iocante, atque oculis illudente natura. Cortice etiam dulcissimo vestiuntur aurantia, pro integumento, pro dape. Vineta quoque cernuntur latè apricantia: vitesque modici hominis altitudine à terræ vberè non diuulsæ, luxuriantes vbertim pampinos fundunt innuptæ, nullo, vt in Campania, maritali populorum amplexu. Interdum etiam trabi- bus adminiculatæ subdiales pergulis inambulationes opacæ, molliùs inter vmbra excepto Sole. Vuas gignunt quæ rubentes, quæ subalbidas, acino prægrandi, succoso, percocto, duracino, odorato; an ad esû, an ad potû suauiores ambiguû. Præcipua laus vinis, quæ subflauic coloris, atque auro perli- quido similis, siue cirella vocant à Cerillis, vico Straboni noto, siue clarella apud exteros quoque clarissima. Hæc ita ferunt aquam, vt etiam mare integrum ferant: per quod tranfuecta, & robore accrescunt, & pretio. Nec secunda nobilitas Blandæ vinis, quæ tum palato, tum oculis blandi- untur. Nec minor autoritas vernaticis S. Lucidi: quæ par- ciôs hausta vires largissimè reparant. Ab his dignatio vinis Treuijs prope Agitulam. Honos etiam expressis prælo Cõ- sentino, & Tempfano, quæ laudantur à Plinio. Neque ve- rò segeti terra humorem denegat, quem arboribus sufficit. Nam & copiosè herbescit ad pascua: & flauentibus hordei, frumentique spicis latissimâ turgescit ad horrea: vt prope Crotonem Appulos in Calabria campos non desideres. Olei, olearumque felicitas, vt Salentinis loco finitima, ita & vber- tate affinis. Butiri, lactis, casei tanta copia, quantam præ- stant opimis gregibus herbosa collium pabula; nutriendis etiam equorum armentis aptissima. E quibus Besiadarum nota insignes cum Thessalis & cursu certarent, & forma. Syluæ quoque vtriusque Calabriæ dulcescunt in saccara, no- bilissima gulæ irritamenta: tricliniorum luxu, Regumque delicijs ex vna quæsitis arundine. Nec minor à sale utilitas, sine quo insulsa fercula, & ne ipse quidem sapor est sapidus. Quippe dulcia solent esse fastidio, nisi quid acris admisceant. Præter factitium in salinis, montes quoque Calebri prope Al- tomontem obrigescunt in salem, reclamantè nequicquam,

apud

Strabo lib 6.

*Blanda, nunc
Belvedere.*

apud Gallos Hilario, *nullum terra sal reperiri*. Adnumerari poterat inter Pliniana mendacia, flumina salis ostentari apud Caspios, nisi, salis montis extarent hic apud Calabros. Sal his natura prodegit, sapientiæ simulachrum. Vna Lothi coniugis post incendium, quinquaginta post ingentem terremoto in Noricis statuæ salis reperiæ, documenta posteris, ut post supplicia saperent. Litora vtriusque oræ piscosa: & tymnorum præcipuè captu circa Napitiam, ut animadvertit Leander, insignia. Quippe in æstiuis caloribus gregatim eò ex Africa iunantes, ferreis inter vndas concameratis retibus, Delphino & præunte, & prodente stringuntur. Vbi magnitudinis immanis belluæ piscatorijs hastis confosæ, cruentatis purpurea tempestate fluctibus, prædam præbent ingentem, futuram Italiæ toti dapem ad salsamenta lectissimam. Terra lini, cannabis, goffiijque ferax, ut Leander, & Maginus testantur. Vermiculi etiam pretiosi. Nam bombices euiscerantur in sericum, dum tenuissimo involuti orbiculo nobilem ipsi sibi texunt interitum. Mox *aluo*, ut Tertullianus loquitur, *nouo animata iam stamine*, surgunt tanquam parui Phœnices e suo funere rediuiui: in præmium, credo, quod inde splendor sacris vestibus, atque aris accrescat. Hinc in templis, hinc in tectis pompa parietum: hinc aula, opere Belgico, sericis filis, auroque ductuli attexta: ut magnificentius ex auro spirent, molliùs serico ducantur imagines. Ex hac denique textrina, nullo nobilium, plebisque discrimine, tota pœne Italia sericata, vnus bestiolæ labore vestitur. Idque tanto Calabriae emolumento, ut vectigales anni huius census locati sint nûmis aureis quinque millibus supra trecentos. Vnde supputari potest magnitudo totius summæ præcipuæ, ex qua particula ista quotannis regio fisco decerpitur. Profectò non minùs auri ex animalculi viscere, quàm è fodinis Indicis humana cupiditas eruit: dum, effossis altè cuniculis, in naturæ patrimonio irrumpit, anquisitis opibus prope tartara. Quamquam ne auri quidem, argentique fossilis copiam, quam india suspicimus, desideramus in Calabria. In agro Consentino, Tempfano, & Altomontano argento, auroque intermicant terræ venæ, quasi sanguine ditioire turgescant. sed

Henric. Baccus in descript. Regni. Hir. in Matr. can. 9. Plin. lib. 31. c. 7. Genes. 19. Theatrum vita human. vol. 2. l. 7. Leand. loc. cit.

Leander. in descript. Ital. Reg. 7. Magin. Georg. Prob. descript. 14. Tertull. de Pallio.

Henr. Bac-
shus in descr.
Regni.

Magis. lo. cit.

Barr. lib. 2.

Conimb. in
Met. tr. 7.
c. 11.

tanto labore metallum è terreis glebis exerpitur, vt expen-
sæ prætiã exæquent; aurum ostentante simul, & subducent-
te natura. Exhibet tamen largissimè partim in agro Con-
sentino, & Altomontano, partim in Murgantino plumbû,
ferum, chalybem: vnde sclopos plumbeis glandulis, mili-
tes galeis, ensibus, clypeis, loricis instruit, atque integros
obarmat exercitus: intremiscente nunc ad supplicium ea
potissimùm terra, quæ bella pœnè omnium gentium reparat.
Neque Calabria Alpinis inuidet iugis crystalla: neque In-
dico mari coralia. Nam in agro Altomontano frigore con-
strictæ niues in crystallinos grumos concresecunt, cæli gem-
mascente iniuria; & humore in conuiuarum ad potationem
delicias, ac mulierum speculares luxus conuerso. Alitore
verò Paryci, vsque ad Lametiæ sinum, prope scopulos ru-
bræ adnascuntur arbusculæ: atque, inter canescentes vn-
das, purpurea maris nemora teneros iaciunt, flexilesque
ramusculos. qui ex vndis educti, primo auræ mollissimæ af-
flatu, pretiosè obduresecunt. Maior alabastrum ælitiatio, quod
prope Altomontem, & Ruscianum effoditur. vbi etiam la-
pis marchesites; vt Erythrei litoris iactet quoque gemmas
Calabria. Denique illud planè miraculo, quod cui regioni
tellus planè cuncta suppeditat, manna quoque cælum effun-
dit, eiusdem formæ, ac naturæ cum antiquo Angelicis ma-
nibus elaborato, vt Conimbrienses contendunt. Nam, &
iuxta Altomontem in citeriore Calabria, & in vltiore ad
antiquæ Turrianae vestigia ros è cælo deciduus syluestribus
prunis exceptus quâ folijs, quâ trunco, noctis frigore con-
stipatur in grana. Quæ postea in prædulcem eliquata hu-
morem, medicamenta suauissima præstant, sorbenda vel
pueris: tanta salubritate, vt in ea caeleste munus agnoscas:
tanto pretio, vt interdum Neapoli mannae Calabriae vncia
septem numis aureis venierit; quasi è cælo imber aureus ce-
cidisset. Hanc opulentissimam regionem, terræ, cælique
donis insignem, quæ nihil aduentitium mutuabatur à cæte-
ris, multa transmittēbat ad externos, recens calamitas ita va-
stauit, vt amœnitas in horrorem, frequentia in solitudinem
rerum omnium copia in egestatem euaserit. Nouæ molem
iacturæ pristina metitur felicitas. Vnicus obligariuit hiatus
quid-

quidquid tot ætatū impēdijs, ars, & fortuna cōgesserant. Tāta oppidorū, vrbiumq. celebritas, tāta soli munificētia, tāta collium camporumq. feracitas; tanta fontium, anniumque per innoxios vbiq. saltus vbertas; tanta rerum, quæ ad humanam vitam conducunt, vel præstantia, vel copia; tanta denique naturæ in ea regione veluti exultantis felicitas vno terretur nutantis motu, ac pœnè nutu deiecta. Loca passim inania, ac deserta; quæ paulò ante ciues, ac tecta compleuerāt. Itinera sæpe arenarum obsessa montibus, intra fines Italiæ traducta Lybia. Agris cultores desunt, agri cultoribus; ædes incolis, ædibus incolæ. Superstitum magna pars aut è ruina sanguine cruentati, aut metu exangues. Tota fere Calabria adhuc cubatur in campis. Malum indigenæ, quod aliquando experiuntur, semper expectant. Timor, qui assuetudine plerumque exolescit, nunc integratur in dies. Quidquid cladis finis putabatur, gradus est. Malum semper recens præteriti memoriam instaurat, ac noua pernicie nondum obductum vulnus exulcerat. Quantum ex hoc terremoto toti Calabriæ damnum obtigerit, ducere coniecturam licet ex incendio Vesuuiano: in quo bis centies centum millium aureorum iactura estimata. Vnius montis flamma tanto pretio stetit. Paucorum oppidorum, cum finitimis prædijs, ruina præcipites traxit tot opes. Non sanè cum his conferenda tot montium, tot litorum, tot pagorum, tot oppidorum, tot vrbium, Prouinciarum, denique vastitas. Neque reparandi spes promptæ. Destinatus eò ad dignoscendum Prouinciarum statum à Medinæ Duce, Regni Protege Consiliarius Hector Latrus, vir cordatus iuxta, ac pius. Huic partim è fisci, partim è Montis misericordiz erario, octo circiter numorum aureorum millia ad reficienda damna, ac recreandos inopes attributa. Salubri quidem consilio, & Christiana pietate digno. Sed maius est, quàm pro subita medicina malum. Festinatum est in damna, quæ non nisi lenta patiuntur remedia. Quod citissimè hora deleuit, vix longi seculorum conatus posteritati restituent. Profectò tanta supplicij moles non sine diuina dextera. Conspirat in hoc supputatio temporum. Quippe vndecimo ab hinc anno, iisdem Quadragesimalis ieiunij diebus, eodem vertente palmarum

marum

marum sabbato, iisdem pomeridianis horis, ingens in eadem Calabria terremotus. Tantus temporis articulorum consensus referri non potest ad sydera: quando id palmari argumento commonstrat palmarum recurrens dies, non a natura institutus, sed ab hominum arbitratu, qui subesse nequit astris: nempe sui iuris, ac suo cetera moderatus imperio. Diuino igitur factum consilio, ut adeo adamus sibi temporum momenta responderint, congeminata calamitate palmarum sabbato. An, ut tot defunctorum millibus inter Christi Domini parentalia, sanctius parentaretur? An, ut in ipso dominice passionis exordio, Christiana tolerantia probaretur? An, ut quo tempore misericordia inter oleas triumphauit, diuina quoque iustitia triumpharet? palmis, ut Hugo animaduertit, seueritatis indicibus, nempe aculeato fastigio, ac desinente in mucronem. Quidquid fuerit; profecto immittas a Deo ad supplicium grumnas, non sola sibi Calabria vendicat. Bellis terræmotus obstrepituros Christi vaticinium pronunciauit. *Surget, inquit, gens contra gentem, & regnum aduersus regnum: & erunt terræmotus magni per loca.* Quid elementa querimus in nostrum exitiū armari, quando ipsi in mutuam cœdem conspirant homines? Motus terræ in Calabria: bellorum motus in altero Italię margine ad radices Alpium, in Gallia, in Belgio, in Hispania, in Germania. Bellum exarsit fœderatis hinc, inde militibus toti pœne Europæ gentile. Albent etiamnum insepultis ossibus campi, syluęque vastissime: nec semel humano sanguine decolores Eridanus, Danubiusque fluxere. Hęc inter Christianos Principes discordię, Amplissime Cardinalis, Sanctissimi Patru animam cura torquent: corpus etiam interdum morbo pertentant. Sed profecto ea est humanarum rerum conditio, ut nunquam sine suis sit motibus orbis terrarum: & planè admirabilis est illa felicitas, cui ipsa met grumnas fortunat Deus. Enimuerò, si pensiculatorius expendatur textura temporum, non desunt Urbani fastis urbanissimi rerum euentus, & admirabilis quædam prosperis aduersa temperans, non tam vicissitudo quàm dulcedo fortunæ. Quippe, ut egregiè Chrysostronus, *Misericors Deus moestis rebus quædam etiam iucunda permiscet.* Quod certè in Sanctis

Hugo Card.
in Psal. 21.

Luca 21.

Chrysostr. ho. 8
in Matth.

Etis omnibus facit: quos neque arumnas, neque iucunditates sint habere continuas. Sed tum ex aduersis, tum e prosperis iustorum vitam admirabili varietate contexit. Numerabitur sanè inter Christianæ reipublicæ calamitates, quod superioribus annis Suecorum Rex Gustauus ab ulteriore Danubij ripa, ex abditissimis Boreæ latibulis, Germaniæ, atque Italiæ perniciem meditatus eruperit. Verùm quidni inter prospera recensendum, quod idem in medio secundioris fortunæ cursu prostritus, atque extinctus ceciderit, ea planè pugna victus, qua vicerat. Multæ ab hæreticis captæ vrbes, atque ab adhuc spirantibus, execto capite, Suecorum reliquijs infestata Germania, infortunium profectò temporum fuit. At Urbani tribuet felicitati posteritas, quod pleræque vrbes receptæ; quod magna Palatinatus pars ad auitam religionem traducta; quod Gallia vniversa, pulso è centum impietatis arcibus hæretico milite, aureis candorem lilijs, aurea sub Ape, reddiderit. Infaustum, quod Italia toties bello appetita, toties pacata, nouas semper è scintilla flammam exciuerit. Faustissimum, quod in tanto rerum turbine, armorum immunis Roma, Metaurum Tyberi, Urbina-tem ditionem Urbano, ne vno quidem euaginato ense subiecerit. Dessebitur posteris, quod pestilentia Siciliam, vtrâque Galliam, atque Hetruriam afflixerit; tanta clade, vt inter tot orbitates vrbiũ, totipœne Italiæ vastitas timeretur. At ijdem gratulabuntur Urbano, quod inter commercia omnium gentium prorsus incolumis Roma perstiterit. Felix in hoc minùs sub magno Gregorio, quàm sub Urbano. nam ille iam desæuientem in vrbeluem precibus depulit, hic vel accessu prohibuit. Memoriae prodent historici, sub Urbani tiara semel arfisse Campaniam: cum terrore latiùs dato, quam damno, multas Italiæ vrbes, ex vno effusa monte, cinerea tempestas afflauit. Sed omnis consequentium seculorum ætas mirabitur, quod in remotissimas regiones è Vesuuiano cinis egestus incendio, vrbs sub Urbano maiestatem reueritus, Romæ fines non attigit, nè scædaret caput orbis terrarũ: nunc etiam inter tot bellorum, terræque motus planè incõcussum. Denique, quod Urbano Pontifice Thraces Persico bello impliciti Pannoniam acie, maria classibus infestare

non

non ausi: quod cum Moschis Poloni conditionibus honestif-
simis, quæ maximè ad religionem conducerent, pacem, fœ-
dusque sanxerint: quod armis vndequaque strepentibus, tan-
ta inter discordes concordia, Ferdinandus alter paternæ, &
fortunæ, & pietatis hæres ad imperium adscitus: quod Ro-
mæ Adriani moles nouo sit, eoque firmissimo propugnaculo
communita: quod armamentarium ad apparandos exercitus
magnificentissimè in Vaticano excitatum: quod in Centum
Cellis portus extructus, iustæ classi fidsima statio, atque om-
nium gentium com meatui peruia; quò accessum vel pro-
hibent, vel admittunt aquæ, nouo prodigio, catenatæ: quod
in Bononiæ finibus arx Urbana erecta, aduersus Barbaros
munimentum vrbis eò tutius, quo remotius: quod inter tu-
multus bellicos pacis curæ non prætermittæ: quod religiosi
viri sanctissimis legibus instructi: quod Episcopi in suis sedi-
bus fructuosè detenti: quod Cardinales ad Eminentissimi
agnomen euecti: tantum denique clementiæ, tantum comi-
tatis, & modestiæ specimen in tanta perennitate imperij,
non parua erunt Urbano magnarum laudum compendia.
Cæterum imponet supremum felicitati culmen quies publi-
ca: quam Urbani votis, curisque despondent Dei benignitas
pietas Regum, populorum ærumnæ, piorum preces, ipsæmet
denique temporum inclinationes, ac vices. Apum profectò
erit regnantium, inter aculeata bellis tempora, ore melleam
pacem moliri. Hæc occasione noui in vniuersa Calabria
terramotus, longiùs quàm poscebat epistola, breuiùs pro-
clade.

L A V S D E O.

IN-